Бутун дунё пролетарлари, бирлашингиз!

СОВЕТ ЎЗБЕКИСТОНИ

ГАЗЕТА 1918 ЙИЛ 21 ИЮНДАН ЧИҚА БОШЛАГАН

ЎЗБЕКИСТОН КОММУНИСТИК ПАРТИЯСИ МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИ, ЎЗБЕКИСТОН ССР ОЛИЙ СОВЕТИ ВА МИНИСТРЛАР СОВЕТИНИНГ ОРГАНИ

№ 131 (20. 398) • 1989 йил 3 июнь, шанба • Баҳоси 3 тийин.

СССР ХАЛҚ ДЕПУТАТЛАРИ СЪЕЗДИДА

СССР халқ депутатлари съездининг 1 июндаги мажлисида мунозаралар давом этди.

Депутат **С. А. Ниёзов** съезддаги «кўпчилик» шанига айтилган танқид, ана шу «кўпчилик»нинг позициясини итоаткорлик, аппаратга тобелик билан изоҳлашга уринишлар хусусида баҳсга қўшилиб, ўз мулоҳазаларини айтди. Нотиқнинг фикрича, айрим ўртоқлар кечаги кун билан бугунги кунни қориштириб юборишни истамоқдалар, гарчи ўша аппарат нечоғли номукаммал бўлмасин, унда ҳушёр, соғлом кучлар борлигини кўришни истамаяптилар. Нега энди ана шу ҳақоратомуз «аппарат» сўзини ишлатиш лозим бўлиб қолди, сиёсий бисот орттириш ва жамоатчилик назарига тушиш учун шундай қилинмаяптимикин? Нотиқ ҳар бир республикада ўзига хос миллий жараёнлар содир бўлаётгани ва бу жараёнларни бир хил деб ҳисоблаш катта хато бўлишига эътиборни қаратди. Аммо ҳозир қайта қуриш жараёнларини бир текис деб кўрсатиш тенденцияси сезилиб турибди. Баъзан эса ҳатто сиёсий моделларни тиқиштириш тенденцияси ҳам кўзга ташланмоқда. Биз, деди нотиқ, Болтиқбўйи республикалари тараққиётнинг мустақил йўлини қидиришаётганини ҳурмат қиламиз, жамият муаммоларини ва съездимизни ўтказиш муаммоларини дангал ўртага қўяётган депутатларнинг позициясини ҳурмат қиламиз. Аммо шу билан бирга кўп миллатли давлат муаммоларига яна ҳам босиқ-вазминлик, яна ҳам системали ёндашув бўлишини истар эдик.

Сўнгра нотиқ Ўрта Осиё регионидаги муаммоларга тўхталиб, бу ердаги ҳар бир республика сиёсий, социал ва иқтисодий муаммоларни ўзи билганича амалга ошираётганлигини таъкидлади. Туркманистон халқ хўжалиги структурасида жиддий номутаносиблик таркиб топди.

Қани энди, принципиал аҳамиятга молик бўлган ва якунлар чиқарадиган бизнинг барча жиддий съездларимиз ва конференцияларимиз болалар ва қарияларнинг турмуши қанчалик яхшилангани ёки ёмонлашганидан далолат берувчи статистика маълумотларидан бошланса! Мен умр бўйи шуни орзу қилиб келмоқдаман, деди депутат **А. А. Лиханов.** Йиллик ва беш йиллик статистика ҳисоботларида неча тонна металл эритилгани билан ёнма-ён зафарларимиз сирасига кирмайдиган, бизни ҳушёрликка чорлайдиган рақамлар, яъни қанча бола касалхоналарга тушиб қолгани, ота-оналари ажрашиб кетганидан сўнг қанчадан-қанча болалар етим-есир бўлиб қолгани, ваҳшийлик сабабидан, тиббиётнинг малакасизлиги оқибатида, ирсиятдаги қусурлар важидан ва катта ёшдаги одамларнинг бошқа гуноҳлари туфайли қанчадан-қанча майиб-мажруҳ болалар дунёга келгани тўғрисидаги рақамлар рўйирост айтиладиган давр келишини орзу қиламан. М. С. Горбачев докладини тинглаётганимизда, деб таъкидлади нотиқ, шу бахтсизликлар хусусида кам гапирилганлиги менга айниқса кор қилди. XIX партия конференциясида бўлганидек, бу гал ҳам докладда фақат бир оғизгина сўз айтилди, холос, бутун мамлакат эса ҳокимиятнинг ана шу хусусдаги концепциясини билишни истайди.

Нотиқ мамлакатимизда болаликни ҳимоя қилишга дахлдор ишлар аҳволидан далолат берувчи батафсил маълумотларни тилга олди. У ўтган йили махсус гуруҳ составида Ўрта Осиё, Қозоғистон ва Россиянинг айрим областларида ишлаб, 9 минг боланинг ҳаётини сақлаб қолган 2 минг нафар медицина ходимларига миннатдорчилик изҳор этди. Депутат қалбида гражданлик ёлқини порлаб турган барча кишиларга мурожаат этиб, бу ёзда ҳам болаларга яна ёрдам беришга даъват қилди.

Нотиқ М. С. Горбачевга мурожаат қилиб, ҳар ҳафтада телевидение орқали миллатга мурожаат билан чиқиш тўғрисидаги таклифини айтди, бу мурожаатда жамиятнинг долзарб маънавий масалаларига катта эътибор берилиши керак. Депутат Болалар фонди номидан қонуншунослик ташаббуси сифатида СССРнинг болалар ҳуқуқлари тўғрисидаги қонунини тайёрлаш ҳақидаги, ҳокимиятнинг олий органида хотин-қизлар ишлари бўйича ва болалик ҳамда оила манфаатларини ҳимоя қилиш ҳақида алоҳида комитетлар тузиш ва съездга мамлакатдаги болаларнинг аҳволи тўғрисида ёзма доклад тайёрлашни топшириш ҳақида таклиф айтди.

Депутат **Ю. К. Шарипов** корхоналар ишини яхшилаш тўғрисида фикр-мулоҳазалар айтди. Корхона тўғрисида мавжуд бўлган қонун хусусида танқидга берилиб кетмай, нотиқ қуйидагиларни таъкидлади: корхонанинг ҳақиқий хўжайини — меҳнат коллективидир. Юқорида зикр этилган қонуннинг янги таҳририни тайёрлашда шу принципга асосланиш керак.

Депутатнинг назарида, корхоналар уч хил — давлат корхоналари, вақти келиб коллективлар батамом сотиб олиши ва акционерлик корхонасига айланиши мумкин бўлган ижара корхоналари ва кооператив корхоналар бўлиши керак. Уларнинг ҳаммаси учун қонун бир хил бўлиши керак. Уларнинг ҳаммаси давлат бюджетига, республика бюджетига, маҳаллий бюджетга солиқ тўлайди. Солиқ миқдорини фақат қонун белгилайди. Иттифоқ экономикасини ҳам, корхона экономикасини ҳам асосий тартибга солувчи куч бозордир, бунинг учун биринчи навбатда бозор инфраструктурасини, коммерция таъминот-сотиш ташкилотлари тармоқларини бунёд этиш керак.

Нотиқнинг фикрича, министрликлар бевосита алоқалар ва улгуржи савдони рўкач қилиб, таъминот масалаларини барвақтроқ ўзларидан соқит қилдилар. Улгуржи савдо ҳозирча йўлга қўйилмаган, бевосита алоқаларда эса тартиб йўқ, бинобарин бир кунда тартиб ўрнатиб бўлмаса керак.

Нотиқ миллатлараро муносабатлар муаммоларига тўхталиб, айни шу масала юзасидан КПСС Марказий Комитетининг Пленуми ўтказилганидан кейин СССР халқ депутатларининг махсус съездини мазкур масалаларга бағишлашни таклиф этди.

Депутат **В. И. Белов** ўз нутқини «депутатлик қадриятлари иерархияси»дан бошлади. Биз сайловчиларнинг хоҳиш иродасини адо этишга мажбурмиз, деди у, депутатлик вақтимиз халқ мулкидир ва бизнинг ўз мажбуриятларимиздан осонликча воз кечишга ҳаққимиз йўқ.

Депутатнинг фикрича, СССР Асосий қонунининг кам-кўстини тўлдириш ва аниқлаш, сайлов системасини янада такомиллаштириш, ҳокимиятни маҳаллийлаштириш эвазига маҳаллий Советларнинг ҳуқуқларини кенгайтириш съездда энг муҳим масалалар бўлиши керак. Ана шу съезддаёқ ерга, уни мерос қилиб қолдириш ҳуқуқини берадиган хусусий эгалик, шунингдек ерга хутор тарзида эгалик ва фермер тариқасида эгаликка йўл очадиган қонуннинг қабул қилиниши биз келажак ҳақида жиддий ўйлаётганимизни исботлашга имкон берур эди. Депутатнинг назарида, ердан фойдаланиш тўғрисидаги янги қонун кўп даражада анчагина иқтисодий, миллий зиддиятларни юмшатган, экологик соғломликка, халқларнинг тил ва маданият бобидаги равнақига ёрдам берган бўлур эди. Нотиқ озиқ-овқат комиссиясини ердан фойдаланиш комиссияси деб аташни таклиф этди. Мен ерга колхоз-совхоз эгалигини тугатишни таклиф этаётган қизиққон кишиларнинг тарафини олмайман, деб уқтирди нотиқ. Мамлакатда абгор бўлган жуда кўп колхоз ва совхозлар мавжуд, лекин бу нарса уларни тугатиш учун асос бўла олмайди. Депутатнинг фикрича колхозларни эмас, балки идораларни тугатиш керак, ер-сувни халқнинг ўзи маҳаллий Советлар орқали, умумиттифоқ қонунлари ёрдамида тасарруф этиши керак.

Нотиқ иттифоқдош республикаларнинг сиёсий, иқтисодий ва молиявий тенглигига, мамлакатдаги демографик вазиятга дахлдор муаммоларни ҳам тилга олди. У оммавий ахборот воситалари шанига танқидий фикр-мулоҳазалар айтди.

Депутат давлат бюджети камомади билан боғлиқ бўлган вазиятни ҳам таҳлил этишга уринди. Жумладан у мамлакатимизнинг барча халқаро шартномалари шартларини муҳокама қилишни ва уларни эълон қилишни, атом энергетикаси хусусида референдум ўтказиш ҳақидаги масалани ўртага қўйишни таклиф этди.

Шаҳарнинг қишлоққа ёрдами муаммоси депутат **Г. И. Стоумова**ни айниқса ҳаяжонга солиб тургани тушунарлидир. У Ленинград яқинидаги «Гатчинский» совхозида цех бошлиғи бўлиб ишламоқда. Шунинг учун ҳам у съезддаги нутқини жўн бўлмаган ишлаб чиқариш муносабатларига бағишлади, зал аҳли унинг мулоҳазаларига дам хайрихоҳ бўлиб, дам қарши чиққанлиги бежиз эмас. Бир қарашда, депутат орқа-ўнгига қарамасдан оталиқ қилишнинг эски тартибини ёқлагандек кўринди. Хўжалик ҳисоби шароитида қишлоққа ёрдам бериш учун келган шаҳарликлар ҳар одам-куни учун ақл бовар қилмайдиган маблағ — 50—60 сўм ундиришаётгани хусусида у ноли гапирди. Студентларни, айниқса мактаб ўқувчиларини энди далалардаги ишларга жалб этиш қийин бўлиб қолди. Хўш, нима қилиш керак?

Бу нутқ шуни кўрсатдики, қишлоқ ҳали шаҳар билан янги, яъни иқтисодий муносабатларга тайёр эмас. Ўтган йили Ленинград областида ҳосилнинг бир қисми йиғиштириб олинмади, карам, сабзи ва бошқа кўкатлар етилиб турган экинзорлар ҳайдаб юборилди. Бунинг учун ҳеч ким жавобгар бўлгани йўқ, деди сабзаводкор ва дарҳол қуйидагиларни илова қилди: қўлидан келмайдиган ишни бажара олмаган хўжалик раҳбарларини жазолаб бўлармиди. Тарки одат — амри маҳол деганларидек, нотиқ КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюроси ва СССР Министрлар Советига мурожаат қилиб, шу аҳволдан хабарингиз борми, деб сўради.

Аммо нутқда амалий гаплар ҳам бўлди. Биз одамларни оғир меҳнатга йўллаб, уларнинг тинкамадорини қуритдик, деди депутат, аммо ана шу салбий ҳодисаларни бартараф этишнинг йўли бор: агрокомбинатлардан бирида Франция ва Голландиядан келтирилган юқори унумли техника мавжуд. Шаҳар саноати ана шундай техника намуналарини ишлаб чиқди. Эндиликда ана шундай машиналарни кўплаб ишлаб чиқариш учун Министрлар Советининг ёрдами керак бўлади.

Депутат яна бир мавзуни — эркаклар ва аёлларнинг тенг ҳуқуқлилиги мавзуини тилга олди. Биз, аёллар, деди у, тенг ҳуқуқлилик тарафдоримиз. Лекин зиммамизга оғир жисмоний меҳнат юкланишига қаршимиз. Депутатнинг назарида оналарга болага қараш учун отпуска муддатини 3 йилгача узайтириш зарурати етилди. Зал аҳли бу таклифни қарсаклар билан кутиб олди.

Депутат **В. П. Ларионов** асосан ўз нутқида давлат структураси ва регионал экономикани миллатлараро муносабатларга татбиқан такомиллаштириш масаласини қўйди. Янги Конституцияни тайёрлаш жараёнида нотиқнинг фикрича, янги Конституцияни ишлаб чиқишга СССР халқ депутатларининг ҳозирги чақириғи жалб этилиши лозим) миллий-давлат ва территориал тузилмаларимиз структурасига доир мураккаб масалалар, албатта, пайдо бўлади. Ана шундай масалалардан бирини, деди депутат, мен тахминан қуйидагича ифодалаган бўлур эдим: масалан, нима учун Татаристон, мен ғоят ҳурмат қиладиган қадимги маданиятга эга бўлган республика — Арманистонга нисбатан давлатнинг камроқ даражасига эга, нима учун 4 миллионлик Бошқирдистон Эстонияга нисбатан пастроқ давлат статусига эга?

Бундай ҳолатни белгилашда ҳисобга олинадиган асосий алоҳида белги — чет мамлакатлар билан чегарадошликни мен унча ишонарли деб ҳисобламайман, деди нотиқ. Чунки биз аслини олганда, деди у, Конституцияга халқларимизни ажратиб ташлашни эмас, балки тенг ҳуқуқлилик негизида бирлаштиришни асос қилиб олишимиз лозим. Шу билан бирга нотиқ бизни «миллий хонадоннинг хотиржамлиги» теварагида вужудга келадиган марказдан қочиш тенденцияларининг хавфидан огоҳлантирган депутатларнинг фикрига қўшилди.

Нотиқ шимолий регионларнинг иқтисодий аҳволини, уларнинг социал ривожланиш даражасини миллатлараро муносабатлар муаммоси билан мустаҳкам боғлиқ ҳолда таҳлил қилиб берди. Шимол, деди у, демографик жиҳатдан тиғиз, экология жиҳатидан эса яхши муҳофаза қилинмаган. Бунга асосий сабаб ўлкани ривожлантиришга идоралар манфаатини кўзлаб, фақат хом ашёни ўйлаб ёндашишдир.

Съезд арафасида биз юқоридан тиқиштириладиган рўйхатлар ва эълон қилинмаган программалар тазйиқи вазиятига тушиб қолдик, деди ўз нутқида депутат **Ю. Д. Черниченко.** У Москвадан сайланган халқ вакилларининг съездга ўз концепцияси ва программасини таклиф қилишга уринишлари тушунмаслик ва қаршиликка дуч келганлигини айтди. Унинг фикрича, Москва группаси билан бўлган воқеа — реал сиёсий ташаббусдан чўчишдир. У пойтахт депутатларининг активлигига салбий муносабатни ҳамда бир қанча таниқли иқтисодчилар, социологлар, тарихчилар, юристлар, публицистлар Олий Советга сайланмаганлиги фактини айни шу билан изоҳлаб берди.

Сайлов ташаббусининг янги шарбати, деб давом этди нотиқ, партия зўравонлигининг эски косасига қуйилди. Ахир сайлов, деди у, ҳар қачонгидан ҳам коммунистик руҳда бўлган эди. Халқ партия билан идора қилувчи амалдорлар аппаратини аниқ фарқлаб олган эди, деб хулоса чиқарди нотиқ. Лекин сайловнинг яширин ўтадиган якунловчи босқичида ана шу аппарат қасдини олди.

Сўнгра депутат экономикамизнинг аҳволи, хусусан қишлоқ хўжалик соҳасининг аҳволи тўғрисида мулоҳаза юритиб бундай деди: деҳқончиликнинг мажбур қилишга асосланган системаси халқни ҳеч қачон тўйдира олмайди. Бунда табиат ҳам, тупроқ ҳам айбдор эмас. Одамларнинг қашшоқлиги ва экинзорларнинг ишдан чиқаётгани сабаблари фақат сиёсий сабабдир, унинг фикрича, қишлоқ хўжалигидаги сталинизм, чинакам иқтисодий контрреволюциядир. У фақат қайта қуришга ҳужум қилишга қодиргина эмас, у ҳозирнинг ўзидаёқ ҳужум қилмоқда, деди нотиқ.

Нотиқ ер тўғрисида тезроқ қонун қабул қилишни таклиф этди. Агар бундай қонунни биз кузда бўладиган учрашувимизда қабул қилмасак, деди у тўпланганларга мурожаат қилиб, у ҳолда бизга ишонмай қўйишади.

Депутатларни округлардан ва жамоат ташкилотларидан сайланган депутатларга бўлиш, камчилик ва кўпчилик деб ажратиш ярамайди, деб таъкидлади КПССдан сайланган депутат, запорожьелик пўлат эритувчи **В. Н. Калиш.** Халқ съезддан кўп нарсани кутмоқда ва биз унинг умидини оқламасликка ҳаққимиз йўқ. Танглик вазиятидан чиқишнинг реал йўлини белгилаш зарур, бунинг учун турли депутатлар бу ерга олиб келган барча оқилона жиҳатлардан фойдаланиш лозим.

Докладда, деб давом этди нотиқ, мамлакат миқёсида тўпланиб қолган муаммоларни ҳал этиш таҳлил қилиб берилди. Афсуски, уй-жой қурилишидаги муайян силжиш билан бир вақтда озиқ-овқат таъминотини яхшилаш юз бермади, халқ истеъмоли моллари билан таъминлаш эса олдингидан ҳам баттарроқ бўлиб қолди. КПСС Марказий Комитети 1989 йил март Пленумининг қарорлари ўзини оқламади: ижаранинг ўзи билан одамларни тўйдириб бўлмайди. Қишлоққа бизнинг ёрдамимиз керак, мен аграр соҳадан сайланган депутатларнинг бу фикрига қўшиламан.

Бир қанча жойларда, деди нотиқ, экология ўткирлиги жиҳатидан биринчи даражадаги муаммога айланди. Запорожье шу жиҳатдан мамлакатдаги ўнта энг ноқулай аҳволдаги шаҳар рўйхатининг бошида турибди. Қатъий чоралар кўриш зарур, жумладан ҳукумат ҳам ана шундай қатъий чоралар кўриши керак. Гап тозалаш иншоотлари тўғрисида эмас, балки қора металлургияни тубдан реконструкциялаш етилганлигидадир.

Депутат социал адолат масалаларига тўхталиб, социал адолатни сохталаштириб, уни бюрократларни ғайриқонуний имтиёзлардан маҳрум этишдангина иборат қилиб қўйиш мумкин эмаслигини таъкидлади. У кооператив ҳаракатини ривожлантиришдаги бузилишларни қаттиқ танқид қилди, бундай бузилишлар аҳолининг икки қутбга ажралишига олиб келди, пойтахтларда гўштнинг давлат нархида, бошқа регионларда эса кооператив нархларда сотилиши адолатсиз аҳвол эканлиги тўғрисидаги масалани ўртага қўйди. Нотиқ партия аппарати ҳозир қайта қуришнинг олдинги маррасида бораётганлигини таъкидлаб, уни бир томонлама танқид қилиб бўлмаслиги ҳақида огоҳлантирди.

Ишчилар синфи, деди депутат, қайта қуришни қўллаб-қувватламоқда, турғунлик даврига қайтиш йўқ.

Мамлакатимизда ва жамиятимизда турли етишмовчиликлар тўпланиб қолган, деди депутат **К. Т. Мазуров.** Мен ғалабамизни, тинчликни таъминлаган уруш ва меҳнат ветеранларига миннатдорчилик тақчил бўлиб қолганлиги тўғрисида гапирмоқчиман, деб давом этди у. Бу одамлар қийин шароитда яшамоқдалар.

Нотиқ ўз саломатлигини, куч-қувватини, ёшлигини Ватанни ҳимоя қилишга, унинг миллий бойлигини яратишга бахш этган миллионлаб совет кишиларининг моддий аҳволини муфассал таҳлил қилиб берди. Ветеранлар, деди у, тайёрга-айёр кишилар эмас, улар жамиятнинг ўзларига муносиб муносабатда бўлишлари учун хизмат қилиб қўйишган.

Ана шу одамларнинг кўпчилиги ойига 60 сўмгача ва ундан ҳам камроқ пенсия олади. Депутат ветеранлар съезд номига юбораётган хатлар тўғрисида гапириб, уларда айтилган баъзи мулоҳазаларни келтириб ўтди. Нарх-наво қимматлашаётган, арзон моллар йўқ бўлиб кетаётган шароитда совет гражданларининг ана шу категориялари жуда оғир шароитда яшамоқда, уларнинг аҳволи тоқат қилиб бўлмайдиган даражага тушиб қолмоқда, деди у.

Депутат бундай таклиф киритди: ҳозир ойига 50 сўм ва ундан ҳам камроқ пул олаётган Улуғ Ватан уруши қатнашчилари ва солдатларнинг бевалари пенсияларини ошириш учун шу йилнинг ўзидаёқ маблағ топилсин. У пенсиялар тўғрисидаги янги қонунни тайёрлаш чоғида уруш қатнашчилари, фронтчилар ва партизанлар пенсия билан таъминланишда нуфузли мавқега эга бўлишлари тўғрисидаги масалани кўриб чиқиш зарурлигини таъкидлади.

Сўнгра нотиқ ветеранларга бутун жамият меҳр-оқибат кўрсатиши зарурлиги тўғрисида батафсил гапирди, уруш қаҳрамонларига ёдгорликлар ўрнатиш ва бундай ёдгорликларни сақлаш, ёш авлодни тарбиялаш муаммоларига катта эътибор берди.

Депутат **А. А. Граховский** ўз нутқининг асосий қисмини Чернобиль атом электр станциясидаги аварияга бағишлаб, уни ижтимоий турмушимиздаги энг танг жиҳат деб атади. Авария оқибатларини тугатиш фақат маҳаллий куч-ғайратларни эмас, балки энг аввало бутун мамлакатнинг иштирок этишини талаб қилади, деб таъкидлади у.

СССРнинг Европа қисмида территориянинг булғаниши жиҳатидан Гомель области етакчи ўринда туради. Нотиқ бу регионда авария оқибатларини тугатиш тўғрисида батафсил гапириб берди. Шунча куч-ғайрат сарфланишига қарамай, ҳозир бу ерда одамларнинг яшаши хавфсиз

(Давоми иккинчи бетда).

СЪЕЗД ҲАҚИДА ЎЙЛАРИМ

Э. ДАДАБОЕВ, Андижон районидаги Охунбобоев номли колхоз сабзавоткорлар бригадасининг бошлиғи:

— Менга съезд иши олға қараб жуда секин силжиётгандек кўринмоқда. Ўзингиз бир ўйлаб кўринг, депутатлар бир неча кундан бери Кремлда мажлис қилишаяпти-ю совет халқи олдида турган энг муҳим муаммоларнинг биронтаси ҳам — хоҳ уй-жой ёки озиқ-овқат бўлсин, хоҳ миллатлараро муносабатлар ёки экология муаммолари бўлсин, ҳалигача ҳал этилмади. Фикримча, СССР халқ депутатлари бутун кучларини жамиятимиз олдида турган жуда катта вазифаларни муҳокама қилиш ва уларни аниқ-равшан ҳал этишга қаратишлари керак.

А. АЛЛАМУРОДОВ, Нукусдаги «Ирик» кооперативининг раиси:

— Съезд ишини ҳаяжон билан кузатиб боряпман. Мен бу анжуманга жуда катта умид кўзи билан қараяпман. Олий давлат лавозимларига сайловда кўпроқ номзодларнинг кўрсатилмаслиги ташвиш туғдиради: халқ депутатлари республика ва маҳаллий Советлари раҳбар органларини тузишга бу нарса таъсир қилмасмикан, деб ўйлайман. Съездда депутатларнинг иш якунлари бутун мамлакат манфаатларига жавоб беради, деб ишонаман.

Х. РАҲМОНОВ, Ғузор район партия комитетининг биринчи секретари:

— М. С. Горбачевнинг докладини зўр қизиқиш билан тингладим, унда мамлакатда халқ хўжалигида юзага келган муаммоларни қандай ҳал этиш йўллари кўрсатиб берилган. Мен бу масалаларнинг ҳал этилишини депутатларнинг фаоллиги билан боғлайман.

А. КУЛИКОВ, Наманган область табиатни муҳофаза қилиш комитети инспекциясининг бошлиғи:

— Менда мутахассис сифатида мамлакат қонун чиқарувчи ҳокимиятнинг олий анжумани материалларида экология масалалари, ўз аксини топганлиги қониқиш ҳиссини уйғотмоқда. Энди уларни аниқ-равшан рўёбга чиқариш керак. Депутат зиммасига юклатилган мажбуриятларнинг бирдан-бир мезони — унинг ишидир. Халқ депутатлари ўз сайловчиларининг умидларини оқлашларига ишонаман.

ДЕМОКРАТИЯ ВА ОШКОРАЛИК АМАЛДА

СССР халқ депутатлари съездининг иши, КПСС Марказий Комитети Бош секретари, СССР Олий Совети Раиси М. С. Горбачевнинг «СССР ички ва ташқи сиёсатининг асосий йўналишлари тўғрисида»ги доклади — Шарқ билан Ғарб оммавий ахборот воситалари, жамоатчилиги, сиёсий доираларининг диққат марказида турибди. Шарҳловчилар докладнинг программавий тусда эканлигига, уни Кремлнинг Съездлар саройига тўпланган совет халқи депутатлари баланд руҳ билан кутиб олганлигига эътиборни жалб қиладилар. Совет Иттифоқининг сиёсий тарихи янги, демократик босқичга кириб, янги совет парламенти юзага келиб, давлат механизмининг барча гражданлари ўз-ўзини бошқариш практикасига жалб этувчи янги системаси шаклланаётганлиги таъкидланади. Москвадан олинган хабарларда совет раҳбарининг докладида биринчи марта СССРнинг ҳарбий харажатлари тўғрисидаги маълумот келтирилганлиги ва ана шу харажатларни яна қисқартириш тўғрисидаги таклиф ўртага қўйилганлиги уқтириб ўтилади.

✦ ВАРШАВА

Совет раҳбарининг зўр қизиқиш билан кутилган доклади у билан боғлиқ орзу-умидларга тўла-тўкис мос келади, деб ёзади «Трибуна люду» газетаси. М. С. Горбачев яқин ва олис истиқболга мўлжалланган фаолиятнинг кенгайтирилган, комплекс ва катта программасини ўртага қўйди ҳамда КПССнинг XXVII съезди ишлаб чиққан, Марказий Комитетнинг шундан кейинги Пленумларида ва XIX Бутуниттифоқ партия конференциясида ривожлантирилган йўлга содиқликни тасдиқлади. Қайта қуриш йўналишлари аниқ белгилаб берган келгусидаги ўзгартишлар программаси бундан аввалги қарорларни ўз-ўзидан такрорламайди, балки уларни тўрт йиллик тажриба асосида умумлаштиради. Газетанинг фикрича, доклад муаллифининг тилга олинган масалаларга конкрет, амалий ёндашуви съездда музокараларнинг авж олиб кетишига сабаб бўлди.

✦ ЛОНДОН

М. С. Горбачевнинг докладида Кремлдаги съездда ёркин намоён бўлаётган чинакам демократизм бутун совет жамиятини активлаштириш учун шарт-шароит яратишга кўмаклашади, деган қатъий фикр айтилди, деб таъкидлайди «Дейли телеграф» газетаси. Совет давлати бошлиғининг нутқида биринчи марта Совет Иттифоқининг ҳарбий бюджети тўғрисидаги маълумотлар тўла ҳажмда келтирилганлиги диққатга сазовордир. Бу ахборот совет раҳбарияти анчагина молиявий маблағларни ҳарбий соҳадан социал соҳага ўтказишга қарор берганлигининг далилидир.

Докладда Совет Иттифоқида ислоҳотларни амалга ошириш жараёнида вужудга келган жиддий иқтисодий, социал ва сиёсий муаммолар ўртага қўйилган, деб ёзади «Файнэншл таймс» газетаси. Совет раҳбари қайта қуриш, ўзгартишлар йўлини давом эттириш соҳасидаги ўз мажбуриятларидан чекинмади, янги мулкчилик формаларини рўёбга чиқариш борасидаги азму қарорни тасдиқлади, деб таъкидлайди газета.

Ғарб мамлакатлари, деб хабар беради Ай-Ти-Ви телекомпанияси, илгари Совет Иттифоқи ўзининг ҳарбий харажатларини маълум қилмаслигидан ташвишланиб гапирар эдилар. Эндиликда М. С. Горбачев ўз нутқида Ғарбга тушунарли бўлган ва у эътиборга олмаслиги қийин бўлган тилда қурол-яроғларни қисқартириш тўғрисидаги таклифларни ўртага қўйди.

✦ БОНН

Совет кишиларига турмушнинг барча соҳаларида кенг кўламли ўзгартишларни амалга оширишнинг ғоят катта программаси тақдим этилди, дейилади Ғарбий Германия телевидениесининг эшиттиришларида. Совет раҳбарининг СССР халқ депутатлари съездидаги нутқи қайта қуришга содиқ бўлиш билан ажралиб туради. Ҳарбий харажатларни қисқартириш, конвенсияни таъминлаш мўлжалланаётганлиги халқнинг турмуш даражасини оширишга қаратилган совет социал программаларини амалга ошириш учун ресурслар манбаларидан бири бўлиши мумкин.

✦ НЬЮ-ЙОРК

«Ҳозир Совет Иттифоқида рўй бераётган воқеалар бутун дунё учун ғоят муҳимдир, деди ТАСС мухбирига таниқли иқтисодчи, Нью-Йорк университети иқтисодий таҳлил институтининг директори Василий Леонтьеф М. С. Горбачевнинг съезддаги докладини шарҳлаб. — Агар қайта қуришни амалга оширишга муваффақ бўлинса, ҳамма жойда вазият яхшиланади, аммо у муваффақиятсизликка учраса, ҳамма учун ёмон бўлади. Мен совет раҳбарининг Совет мамлакати экономикасидаги энг кечиктириб бўлмайдиган муаммо — бозорнинг издан чиққанлиги тўғрисидаги фикрига мутлақо қўшиламан. Асли россиялик бўлган кўпгина кишилар ва уларнинг авлодлари Совет Иттифоқидаги қайта қуришга ёрдам беришни истаётганликларини биламан. Бундай ёрдам қўшма корхоналар ташкил этишда ҳаммадан кўра яхшироқ намоён бўлади».

✦ ДЕҲЛИ

Ҳиндистон матбуоти М. С. Горбачевнинг «СССР ички ва ташқи сиёсатининг асосий йўналишлари тўғрисида»ги докладини тарихнинг ҳозирги, бурилиш босқичида Совет Иттифоқи тараққиёти йўлларини белгилаб берувчи ғоят муҳим ҳужжат деб баҳоламоқда. Доклад совет раҳбарининг СССР Олий Советининг Раиси лавозимига сайлангандан кейинги биринчи программавий баёноти бўлди, деб ёзади нуфузли «Ҳиндустан таймс» газетаси.

МУРАККАБ МАСАЛАЛАР

МОСКВА, 1 июнь. (ЎзТАГнинг махсус мухбирлари И. Хисомов, С. Фенютин). Нотиқлардан бири халқ депутатлари съездини халқлар конгресси деб атади. Бу юз бераётган воқеаларнинг моҳиятини аниқ акс эттирди. Ҳар бир халқ вакили сайловчиларнинг таъсирини ва ҳатто тазйиқини ҳис этиб турибди. Бу таъсир турлича шаклларда намоён бўлмоқда, одамлар телеграммалар юборишмоқда, телефон қилишмоқда, варақалар тарқатишмоқда, учрашувлар ва митинглар бўляпти. Меҳмонлар учун мўлжалланган ресторан столларида ҳам қуйидагича мазмундаги варақаларни учратиш мумкин: «Биринчи съездни якунлашга сира-сира шошилманг. Сиз ҳам, биз ҳам жуда чарчадик. Аммо бу бутун мамлакат учун зарур... Ҳамма асосий масалаларни сиз биринчи съездда ҳал этишингиз керак. Чунки биринчи съезд якка-ю ягонадир. Халқ билан алоқа боғланг, халқ билан мулоқотда бўлинг. Баҳслашинг, аммо бир-бирингиз билан уришманг. Съездингиз ҳозир мамлакатнинг коллектив ақл-идрокидир». Варақа остида мурожаат муаллифининг имзоси ва адреси бор.

Кеча шомдан кейин Ўзбекистон делегациясининг штаби бўлган «Россия» меҳмонхонасида қўнғироқ жиринглади. 15 га яқин юртдошларимиз — ҳозир Москва университетида ўқиётган студентлар ва аспирантлар сайловчиларнинг Москва клуби аъзоси, СССР Фанлар академияси физика институти ходими В. Нишонов бошчилигида бу ерга келиб депутатлар билан учрашишни қатъий талаб қилдилар. Съезд қатнашчилари ниҳоятда чарчаганларига қарамай, учрашув бўлиб ўтди.

6-қаватнинг хоналаридан бирида 604-Янгийўл территориал округидан сайланган халқ депутати, Тошкент область партия комитетининг биринчи секретари М. М. Мирқосимов ҳамда Совет хотин-қизлар комитетидан сайланган халқ депутати, Ўзбекистон ССР Фанлар академияси экономика институти директорининг ўринбосари Р. А. Убайдуллаева ёшлар билан суҳбатлашдилар.

Рўй-рост айтишим керак, суҳбат оғир кўчди. Баъзан жуда ўткир бўлди.

— Республикамиз учун аграр масала ҳозир асосий масаладир, — деди М. М. Мирқосимов. — Делегациямиз бу масалани ҳал этиш учун якдил ҳаракат қилмоқда. Деҳқон ташаббусига эрк бериш, унга ҳукм ўтказмаслик керак. Биз пахта якка ҳокимлигига қаршимиз. Делегациямиз аграр соҳада ишлаётган бир гуруҳ депутатларнинг бугун съездда ўқиб эшиттирилган мурожаатига тўла қўшилди. Бу йил Тошкент областида техника экинлари майдони 10 минг гектар қисқартирилди. Уларнинг ўрнига озиқ-овқат экинлари экилди. Лекин бу муаммо жўн муаммо эмас. Бутун мамлакат миқёсида қишлоқ хўжалик маҳсулотларининг харид нархларини қайта кўриб чиқиш зарур.

— Кеча бизнинг делегациямиз СССР Олий Совети Раиси М. С. Горбачевга ўз мурожаатномасини топширди. Мазкур мурожаатномада республикамизнинг болалар ўлими, умуман соғлиқни сақлаш, экологияга оид жуда ўткир муаммолари баён этилган, — деди Р. А. Убайдуллаева.

Учрашув қатнашчилари ўзбекистонлик депутатлар шанига ўз фикр-мулоҳазаларини айтдилар, уларни съездда бўлаётган мунозараларда фаолроқ иштирок этишга даъват қилдилар.

Депутатлар ўз ҳамсуҳбатларига, жумладан, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари Р. Н. Нишонов ва қорақалпоқ ёзувчиси Т. Қайипбергенов нутқларида Ўзбекистон экономикаси ва социал ҳаётидаги танг аҳвол хусусида ташвиш билан гапирилгани, бундай аҳволдан чиқиш, регионал хўжалик ҳисобини жорий этиш хусусида бир қанча конкрет таклифлар айтилганини эслатиб ўтдилар.

Студентлар ва аспирантлар жиззакилик қилишди, албатта. Аммо кеча биз Москва — Тошкент биринчи съезд телекўпригини томоша қилдик.., Ўзбекистонлик депутатлар йўлдош алоқаси ёрдамида тошкентлик сайловчилар билан суҳбатлашдилар. Сайловчилар фаолроқ бўлинг, етилган, долзарб масалаларни дадиллик билан кўтариб чиқинг, деб ўз истакларини айтдилар.

— Чамаси улар ҳақ гапни айтишяпти, деди бизга М. М. Мирқосимов. — Лекин съезд ҳали тугагани йўқ-ку. Мунозаралар эндигина қизиб боряпти. Ҳали бизнинг овозимизни эшитасиз. Ўзбекистонлик депутатлар ўзларининг миллионлаб сайловчиларининг умидини оқлайдилар.

СССР ХАЛҚ ДЕПУТАТЛАРИ СЪЕЗДИДА

(Давоми. Боши биринчи бетда).

эканлигига кафолат йўқ. Яна бир — тўртинчи марта одамларни кўчиришга тўғри келади. Лекин бу сўнггиси бўлиб қолиши керак.

Ана шу муносабат билан нотиқ кўрилиши лозим бўлган чора-тадбирларга тўхталди. У олимларга мурожаат қилиб, уларни «Чернобиль полигонида» илмий-тадқиқот ишларини кучайтиришга чақирди, чунки афсуски авариядан сўнг ўтган уч йил ичида аҳоли пунктларини дезактивация қилишнинг самарали технологиялари, механизмлари ва воситалари пайдо бўлмади, бир қанча масалалар ҳал қилинмай қолди.

Нотиқ съезднинг қандай ўтаётганлигини таърифлаб, жумладан, баъзи депутатлар энг муҳим масалаларни тубдан ҳал қилишдан чалғитишга уринаётганликларини таъкидлади. Демократияни сафсатабозлик билан адаштирмаслик керак. Съезд мамлакатни ҳозирги аҳволдан олиб чиқишга амалий, ижодий, чуқур ўйлаб ёндашиш намунаси бўлиши керак. Депутат, унинг кузатишларига қараганда, «партия кадрларини ёппасига ёмон отлиқ қилиш» бошланганн ҳақида алоҳида ташвиш билан гапирди. Катта хатоларда биз ҳаммамиз айбдормиз, жамиятни сифат жиҳатдан янги даражага ўзимиз биргаликда олиб чиқишимиз керак, деди у.

Таклиф киритиш учун депутат **Э. Т. Липпмаа**га сўз берилади. У 1939 йилдаги Совет—Германия ўртасида ҳужум қилмаслик ҳақидаги шартномага — Молотов-Риббентроп битими деб аталган шартномага ҳамда унга илова қилинган махфий қўшимча протоколга сиёсий ва ҳуқуқий баҳо беришни ишлаб чиқиш учун комиссия тузиш тўғрисидаги масалани муҳокамага қўйди.

Бу масалани муҳокама қилишда депутатлар **В. И. Яровой, Ж. И. Алферов, В. В. Иванов, В. М. Семенов, В. А. Березов, И. Я. Кезберс, И. Н. Грязин, Э. Э. Инкес, Ю. Ю. Болдирев, Р. А. Медведев** қатнашдилар.

М. С. Горбачев 1939 йил Совет—Германия шартномасига сиёсий ва ҳуқуқий баҳо бериш учун комиссия тузиш тўғрисидаги таклифни қўллаб-қувватлади ва бу масала юзасидан баъзи изоҳларни айтиб ўтди.

Съезд комиссия тузиш тўғрисидаги таклифни қўллаб-қувватлади ва Болтиқ бўйи республикалари депутатларига ҳамда президиумга комиссия состави хусусида таклиф киритишни топширди.

Инвалидлар жамоат ташкилотлари — Совет раҳм-шафқат ва сиҳат-саломатлик фонди таъсисчиларининг вакилига биринчи марта юксак давлат минбаридан гапириш имконияти берилди, деди депутат **А. Я. Неумивакин**. У ҳозирги вақтда етти миллиондан кўпроқ инвалидлар депутатлардан тубдан янги қарорлар қабул қилишни кутаётганликларини айтди.

Биринчи навбатда пенсия таъминоти тўғрисидаги масалани ҳал қилиш зарур. Инвалидлар ҳамда ўз меҳнат фаолиятини бундан анча олдин тўхтатган пенсионерларнинг арзимаган миқдордаги пенсияси уларнинг нормал турмуш даражасини таъминлашга қодир эмас. Депутат пенсиялар ва нафақаларнинг энг кам миқдорини 100 сўм қилиб белгилашни таклиф этди. Ҳеч бўлмаса пенсия тўғрисидаги қонун чиққунга қадар инвалидлар учун дарҳол, 1990 йилдан бошлаб шундай қилиш керак. Бунинг учун маблағни, деб таъкидлади нотиқ, мудофаага, космосни ўзлаштиришга сарф-харажатларни оқилона камайтириш, бошқарув аппаратини қисқартириш ва бошқа манбалар ҳисобига топиш мумкин.

Нотиқ ветеранлар ва инвалидлар ишлари комитетини тузиш ғоясини қўллаб-қувватлади. Бу комитет инвалидлар ташкилоти тўғрисидаги қонун лойиҳасини ишлаб чиқиши лозим, чунки ана шу жиҳати жамоат ташкилотлари тўғрисидаги қонун лойиҳасидан бутунлай тушиб қолган.

Сўнгра нотиқ инвалидларни ишга жойлаштириш муаммосига тўхталди.

Депутат инвалидларнинг уй-жой шароитларини яхшилаш, уларни нормал турмуш ва ишлаш учун зарур бўлган ҳамма нарса билан таъминлаш масалаларига кўп эътибор берди.

Жуда кўп митинглардаги баъзи нотиқларнинг нутқларида партияни раҳбарликдан ажратиб ташлашга, коммунистларнинг жазосини беришга даъватлар эшитилмоқда, деди депутат **А. А. Коршунов**. Раҳбарликдан олиб ташлаш керак, деб ҳисоблайди нотиқ, лекин партияни эмас, балки партия билетини пеш қилиб қайта қуриш бўлмаслиги учун очиқ-ойдин ва яширинчасига ҳамма ишни қилаётганларни раҳбарликдан четлаштириш керак, деб қўшимча қилди у.

Бошқа жамоат ташкилотлари каби партия мураккаб даврни, янгиланиш, мамлакат турмушидаги ўз ролини идрок этиш даврини бошидан кечирмоқда. Экономикадаги, сиёсий соҳадаги ўпирилишлар учун, миллатлараро муносабатларнинг кескинлашуви учун ҳар бир коммунист маълум даражада масъулиятлидир. Аммо қайта қуриш, демократиялаш, ошкораликнинг ленинча принципларига қайтиш ғоясини, демократик, ҳуқуқий давлат барпо этиш ғоясини КПСС ўртага қўймадими? 1985 йил апрели, XIX партия конференцияси туфайли сайлов ўтказиш мумкин бўлганлигини, шу сайлов натижасида биз съездда қатнашаётганлигимизни унутишга ҳаққимиз борми, деб мурожаат қилди депутат залда ўтирганларга.

Бизнинг буюк ва айни вақтда фожиали тарихимизни ўчириб ташлашга, иттифоқимизни тарқатиб юборишга, мамлакат харитасини ўзгартиришга, мамлакатни тартибсизлик ва ўзаро нифоқ ботқоғига итаришга уринаётган кучлар бор, улар реал кучлардир, деди нотиқ. Улар анархия ва бошбошдоқлик вазиятида сиёсий нуфузга эга бўлишга уринмоқдалар. Нина Андрееваларнинг, «Хотира», «Демократик иттифоқ» жамиятларининг демократияга ҳеч қандай алоқаси йўқ, деб таъкидлади у. Мамлакатда революция давом этмоқда, шундай экан, контрреволюция ҳам мавжуд, ҳамма нарсани ўз номи билан айтиш керак. Съезднинг вазифаси революцияни ҳимоя қилишдан, қийинчилик ва уқубатлар билан вужудга келаётган янгилашни ўнглар ҳам, сўллар ҳам барбод этишига йўл қўймасликдан иборат. Нотиқ қайта қуришнинг муқаррарлиги механизмини яратишга чақирди: бутун ҳокимият Советларнинг съездига берилиши керак, деб ҳисоблайди у.

Депутат мамлакатдаги иқтисодий вазиятни таҳлил этиб, бир қанча иттифоқ министрликларининг раҳбарларини танқид қилди.

СССР халқ депутатлари съезди ўз ишини давом эттирмоқда.

Депутат **А. Е. Карпов** ўз нутқида Совет тинчлик фонди ишининг кўпгина жиҳатлари тўғрисида гапирди. У мана шу жамоат ташкилоти конверсия программасида, бошқача сўзлар билан айтганда ҳарбий ишлаб чиқаришни граждан ишлаб чиқаришига айлантиришда қатнашаётганлигини маълум қилди. Буларнинг ҳаммасига маблағгина эмас, вақтгина эмас, шу билан бирга илмий ечимлар ҳам талаб этиладики, уларни кўп жиҳатдан фонд пул билан таъминлаб турибди. Инвалидлар муаммосига катта эътибор берилмоқда, масалан, шу йилнинг январидан Улуғ Ватан уруши инвалидларининг озиқ-овқат нормалари ва уларга медицина хизмати фонд маблағлари ҳисобидан оширилди. Бундан ташқари ветеранлар ва интернационалчи жангчилар учун госпитал, солдатларнинг ёлғиз қолган кекса бевалари учун социал ёрдам маркази қурилиши, катталар ва болалар учун протезлар ишлаб чиқаришни ривожлантириш маблағ билан таъминланмоқда.

Инвалидларнинг ва кам таъминланган пенсионерларнинг турмуш шароитини яхшилаш муаммоси — бизнинг умумий ташвишимиз ва юмушимиз бўлиб, буни дарҳол ҳал қилиш керак, деб таъкидлади депутат. Шу муносабат билан нотиқ аҳоли барча категориялари учун пенсияларнинг энг кам даражасини 75 сўм қилиб белгилашни, инвалидлар ва кам таъминланган кишиларнинг шаҳар транспортида бепул юришларини таъминлашни таклиф этди. Совет тинчлик фонди ана шу масалаларни ҳал этишда давлат ташкилотлари ва фондлари билан ҳам, шунингдек жамоат ташкилотлари ва фондлари билан фаол ҳамкорлик қилишга тайёрдир.

Нотиқ интернационализм мавзусига тўхталиб, мактабларда ва мактабдан ташқари муассасаларда тарбия программасини тубдан қайта кўриб чиқишни, болалар ва ёшларнинг мамлакатимиз халқлари маънавий бойликларидан баҳраманд бўлишларига, уларнинг анъаналари, тарихи, маданияти, динини ўрганишларига имконият яратишни таклиф этди.

Миллий адоват ёриқлари пайдо бўлган заминга қайта қуриш уруғларини сепиш осон эмас. Зиёфат столи остига баъзида қон ҳам оқиб тураётган экан, дўстликни шарафлаб айтилаётган қадаҳ сўзларининг қиммати қоладими,— депутат **Е. А. Евтушенко** ўз нутқини ана шундай бошлади. Халқлар дўстлигини ҳатто мактабда эмас, балки болалар боғчасиданоқ, кўчада, автобусда, магазинда бошлаш керак, деди у. Нотиқ депутатлардан Лихачев, Горбунов, Олейникнинг фикрларини ривожлантириб, СССР Конституциясининг тўққизинчи бобига янги модда киритилишини таклиф этди. Бу моддада ҳар бир республиканинг суверенитети ва миллий қадр-қиммати бошқа барча республикалар томонидан гарантияланиши, ҳар қандай, ҳатто энг кичик халқни ҳам ҳақоратлаш барча совет халқларини ҳақоратлаш деб ҳисобланиб, жиноий жазоланиши керак.

Сўнгра нотиқ экономика масалаларига катта эътибор берди. Агар экономикада демократия бўлмас экан, у ҳолда демократия ҳамиша хавф остида туради, деб ҳисоблайди у. Экономиканинг демократик эмаслиги, аввало давлат шахсига сиғиниш билан изоҳланади. Деҳқонлар номидан ўқиб эшиттирилган ҳужжат бир-бирига зид қарорлар билан чексиз зўрлик қилинаётган айнан ернинг ҳайқириғидир. Депутат қулоқ қилинди дейилган кишиларга чиқарилган барча ҳукмларни Олий Советнинг махсус Фармони билан бекор қилишни ва шу билан ерни ҳақиқий соҳибидан маҳрум қилган жамиятнинг айбини эътироф этишни таклиф қилди. Нотиқ депутат Стародубцевнинг фикрини қўллаб-қувватлаб шаҳар билан қишлоқ ўртасидаги тафовутнинг йўқолиб бориши, қишлоқ меҳнатининг эса индустриал меҳнатнинг бир турига айланиши тўғрисидаги ҳақоратомуз иборани Конституциядан олиб ташлашни таклиф этди.

Депутат нутқининг катта қисми совет ва давлат раҳбар кадрларининг юқори лавозимларга кўтариш масалаларига бағишланди. У ҳар қандай лавозимларга, шу жумладан энг юқори лавозимларга кўтариш чоғида партия аъзолари ва партиясизлар ўртасида тўла тенг ҳуқуқлилик бўлиши зарурлигини айтди.

Депутат СССР Конституциясининг баъзи бобларини ўзгартириш учун бир қанча аниқ-равшан таклифларни киритди. У депутатларнинг имтиёзларига тўхталиб, аэропортлар ҳамда вокзаллардаги депутат хоналари оналар ва болалар билан кексаларга мўлжалланган хоналарга айлантирилиши учун овоз беришни таклиф қилди.

Бу таклифни съезд қабул қилди.

Совет Иттифоқини ташкил этувчи миллий республикаларнинг ҳар бири иқтисодий, социал ва маънавий тараққиётда ўзига хос хусусиятларга эга эканлиги ҳеч кимда шубҳа туғдирмайди, деб таъкидлади депутат **Азизбекова Пюста Азиз оға қизи**. Шу боисдан бирон бир сиёсий тартибот ёки иқтисодий моделларни вужудга келтиришда улар бир-биридан нусха кўчириши керак эмас. Бироқ ССР Иттифоқининг ҳам, иттифоқдош республикаларнинг ҳам манфаатлари уйғунлашувини аниқ-пухта тартибга солувчи умумиттифоқ қонунларини яратиш қатъий эҳтиёжи бор. Экономикага раҳбарликни қайта қуришнинг умумий принциплари шундай асосни яратадики, бу йўналишдаги умумиттифоқ қонунлари ана шу асосда ишлаб чиқилиши лозим. Ишлаб чиқиладиган қонунлар узоқ яшашини жуда истардик.

Ҳозир кўпмиллатли давлатимиз конституцион тузилиши ўзининг асосларини аслида барбод этишга тобора тез-тез даъватлар эшитилиб турибди. Аммо шундай баёнотлар билан чиқаётган кимсалар умуммиллий манфаатларни эмас, балки гуруҳларнинг манфаатларини ифода этмоқдалар, деди депутат. Бутун Иттифоқни, алоҳида ҳар бир республикани заифлаштиришга муқаррар олиб келадиган кенг миқёсли, маънавий мухториятга, миллий маҳдудликка йўл қўйилган тақдирда авлодлар бизни кечиришмайди.

Сўнгра нутқда мамлакатнинг баъзи регионларида миллатчилик кўринишлари тўғрисида гапирилди. Тоғли Қорабоғ автоном областидаги вазият қанчалик мураккаб бўлмасин, уни нормаллаштириш йўлида қанчалик қийинчиликлар ва ғовлар бўлмасин, у ҳал этса бўладиган муаммодир, деди нотиқ. У алоҳида бошқарув комитетининг ишини ижобий баҳолаб, айни вақтда бу комитетга забастовкалар уюштириб, марказий органларнинг қарорларига тўсқинлик қилаётган қайта қуришга зид кучлар ошкора халақит қилишмаганида унинг фаолияти яна ҳам самаралироқ бўлиши мумкин эди, деди.

Холис ният, ҳамкорлик қилиш самимий истаги бўлиши керак, бунёдкорлик билан ишлаш лозим, деб таъкидлади депутат.

Тюмень нефтчиларининг ташвишли аҳволи — депутат **В. В. Густов** нутқининг бош мавзуси бўлди. Унинг фикрича, мамлакатнинг асосий нефть кони навбатдаги кризис бўсағасида турибди. Социал муаммолар айниқса ўткирдир: нефтчиларнинг 17,5 минг оиласи чекка шимол ва ботқоқлик шароитида «балкалар» ҳамда вақтинчалик уйларда бир амаллаб яшаб келишмоқда. Медицина хизмати яхши эмас, маданият объектлари етишмайди. Масалан, Нижневартовскда атиги битта кинотеатр бор, бошқа шаҳарларда аҳвол бундан ҳам баттар.

Нефть химияси корхоналари қурилиши регионадаги бусиз ҳам мураккаб вазиятни янада кескинлаштиради, бу қурилиш қўшимча кўплаб кишиларни жалб этишни талаб қилади. Шу тариқа ҳал этилмаган бир муаммо устига бошқа муаммолар қалаштирилмоқда, уйсизлар тобора кўпаймоқда.

«Ҳар қандай йўл билан нефть қазиб чиқарайлик» сўзлари шиор қилиб олинган пайтлар ўтиб кетди, деб таъкидлади нотиқ. Эндиликда нефтни қуруқ қўл билан олиш мумкин эмаслиги равшан бўлиб қолди, таъминот яхши бўлиши ва аввало социал, маданий ва маиший муаммолар ҳал этилиши, замонавий техника етказиб берилиши керак. Гарчи қазиб чиқарилган нефтнинг талайгина қисми валютага сотилаётган бўлсада, аммо чет элдан техникани сотиб олишнинг амалда имкони йўқ. Депутатнинг астойдил ишончига кўра, корхоналарнинг ўзига кўпроқ мустақиллик бериш, бюрократик ғовларни дадилроқ тугатиш керак.

Депутатнинг фикрича, регионал хўжалик ҳисоби ва халқ хўжалигини бошқаришни қайта қуриш борасида кўриб чиқилаётган муаммолар муносабати билан қандай регионларда кенг хўжалик, иқтисодий ваколатларга эга бўлган консорциумлар типидаги хўжалик бирлашмаларини барпо этиш мақсадга мувофиқ эканлигини эътибор билан ўрганиб чиқиш лозим.

М. С. Горбачев хусусий, давлат, синфий, мафкуравий манфаатлардан юқори қўйган инсониятнинг омон қолиш муаммоси тобора чуқурроқ англаб етилмоқда. Депутат **В. В. Ландсбергис** бу гапни умумий тезис сифатида айтиб, муаммо ҳар қалай аниқ бир жойда, масалан Литвада ҳал этилмоқда, деди. Литва ҳозирдаёқ экологик фалокат ёқасига келтириб қўйилган, деди у. Ана шу омон қолиш муаммоси, худди, шунингдек, хўжалик ҳисоби, пулнинг қадрсизланишига қарши кураш, бирмунча барқарор, яхшироқ таъминланган турмуш барча миллатларга мансуб кишиларга тушунарли бўлиб қолмоқда.

Депутат иттифоқдош республикаларни ривожлантириш муаммоларига муфассал тўхталди. У марказ билан республикалар ўртасидаги муносабатлар одатга кўра «бошлиқ ва бўйсунувчи» қабилида амалга оширилялти, деб ҳисоблайди. Шундай мураккаб мамлакатни демократиялаш республикалар кўпчилик бўлиб овоз бериш тартиби каби ҳеч қандай сохта демократик тартиб билан камситилмаслиги гарантияланишини назарда тутиши керак. Нотиқ айтганидек, Иттифоқ давлатлари ва халқлари учун парламентнинг ҳимоя механизмини ишлаб чиқиш лозим.

Нотиқ Литвада қабул қилинган янги қонунларга эътиборни қаратди. Маълумки, улар СССР Конституциясига хилофдир. Шу муносабат билан депутат СССРнинг Асосий қонунига тегишли тузатиш киритишни таклиф этди.

Раислик қилувчи СССР Олий Совети Раисининг биринчи ўринбосари **А. И. Лукьянов**га сўз беради. У депутатларнинг сўровларига жавобан ҳамда СССР Олий Совети Президиуми ва съезд президиумининг топшириғига биноан депутатларни ҳақиқий ҳужжатлар — 9 апрелдаги фожиали тунга айланиб кетган Грузиядаги воқеалар қандай ривожланиб борганлигини акс эттирган телеграммаларнинг текстлари билан таништирди. Булар 7—9 апрель кунлари Тбилисидан КПСС Марказий Комитетига келган ва республиканинг партия раҳбарияти имзолаган учта телеграмма эди. Тбилисидаги вазият тўғрисида 1988 йилнинг 26 ноябрида юборилган икки телеграмманинг мазмуни ҳам айтилди.

М. С. Горбачев ўқиб эшиттирилган ҳужжатлар съезднинг ушбу масалага доир депутатлар комиссиясини тузиш ҳақидаги қарорининг тўғрилигини тасдиқлайди, деди.

Депутат **Ф. В. Довлатян** арманистонлик бир группа депутатлар съезд президиумига берган сўровга жавоб қайтарилишини илтимос қилиб чиқди.

Съезд президиумга арманистонлик бир группа депутатларнинг сўровига жавоб тайёрлашни топширди.

Съезд мандат комиссиясининг раиси **Б. В. Гидаспов** съездда депутат В. И. Алкснис берган сўров юзасидан хулоса чиқарди, шунингдек, президиум ва мандат комиссияси номига келаётган мурожаатномалар, хатлар, телеграммаларни кўриб чиқиш юзасидан мандат комиссиясининг фаолияти тўғрисида йиғилганларга ахборот берди.

Депутатлар мандат комиссияси раисининг ахборотини маълумот учун қабул қилдилар.

Депутат **Р. Н. Нишонов** съезд президиуми номидан депутатларга СССР прокуратурасининг Т. Х. Гдлян бошчилигидаги тергов группаси фаолияти билан боғлиқ материалларни текшириш учун комиссия состави юзасидан таклифларни тақдим этди. Бу масалани муҳокама қилишда депутатлардан **Н. В. Иванов, В. С. Шевченко, Э. Ю. Юсупов, Н. А. Струков, А. Ғ. Мухторов** ва бошқалар иштирок этдилар.

Узоқ давом этган мунозарадан кейин депутатлар кўпчилик овоз билан комиссия составини маъқулладилар.

Депутат А. Е. Карповнинг нутқи муносабати билан депутат **А. А. Лиханов** В. И. Ленин номидаги Совет болалар фондининг маблағлари қандай сарфланаётгани хусусида изоҳлар берди.

Шу билан кечқурунги мажлис тугади.

* * *

2 июнь куни Москвада, Кремлнинг Съездлар саройида халқ депутатларининг съезди ўз ишини давом эттирди. Эрталабки мажлисда раислик қилувчи СССР Олий Совети Раисининг биринчи ўринбосари **А. И. Лукьянов** эрталабки мажлисда қатнашиш учун 1.965 депутат рўйхатдан ўтганлигини маълум қилди. Съездда ҳозирнинг ўзида 300 дан ортиқ депутат сўзга чиқди. У президиум номидан мажлисларда барча иттифоқдош республикаларнинг ва автоном республикалар аксарият қисмининг вакилларига сўз беришни таклиф этди.

Съезд таклифни қабул қилди.

Депутатлар СССР ички ва ташқи сиёсатининг асосий йўналишлари тўғрисидаги масалани муҳокама қилишни давом эттирдилар.

Депутат **А. А. Мокану** ўз нутқида дастлаб регионал ва умумдавлат муаммоларига тўхталиб, бугунги кунда бу муаммолар ўзаро мустаҳкам боғланганлигини таъкидлади. Территориал хўжалик ҳисобига ўтиш ғоят муҳим аҳамиятга эгадир, деди у. Молдавияда кўп вариантли ишланмалар асосида экономикага ва социал соҳага раҳбарликни ўз ўзини бошқариш ва ўзини ўзи пул билан таъминлаш принциплари асосида қайта қуриш концепцияси тайёрланди. Депутатнинг фикрича, бинокорлик материаллари саноати барча корхоналарни, қишлоқ хўжалик машинасозлиги, рўзғор химияси ва биопрепаратлар корхоналарининг бир қисмини республикалар ихтиёрига ўтказиш тўғрисидаги таклиф диққатга сазовордир. Бу борада иттифоқ идораларининг тазйиқи жиддий муаммоларни келтириб чиқармоқда.

Нотиқ молиявий масалаларни таҳлил этиб, нарх белгилаш ва уни тартибга солиб туришда иттифоқдош республикаларнинг ҳуқуқларини анча кенгайтириш зарурлигини айтди. Республиканинг ўзида реализация қилинаётган маҳсулотгагина эмас, шу билан бирга маҳсулот республика ихтисослашувига мос келадиган бўлса, уни ташқарига олиб чиқиб кетишда ҳам бу маҳсулотга нарх белгилаш ва уни тартибга солиб туриш соҳасидаги ҳуқуқлар анча кенгайтирилиши лозим. Республикада вужудга келтириладиган кредит ресурсларга келганда, деди депутат, иттифоқ фондига тўланадиган бадалдан ташқари бундай ресурслар унинг мулки бўлиши керак.

Нотиқ миллатлараро муносабатларга алоҳида эътибор берди. Қайта қуриш, деди у, миллий-давлат қурилишининг энг маъқул формаларини қидириб топиш заруратини ўртага қўймоқда. Бу борада бир жойда зич яшайдиган ва ўзининг бошқа миллий тузилмалари бўлмаган халқлар ва этник группалар учун янги миллий тузилмалар ташкил этиш сингари масалаларни ҳал қилишнинг аниқ мезонлари бўлмаса, муваффақиятга эришиш қийин.

Миллатлараро муносабатларни тартибга солишда кўп нарса СССР Олий Советининг Миллатлар Совети иши самарадорлигига боғлиқдир, деб ҳисоблайди нотиқ. Миллатлар Совети яқин вақтгача бўлгани сингари Иттифоқ Совети ишини такрорламаслиги муҳимдир.

(ТАСС).

ССР ИТТИФОҚИ ПРОКУРАТУРАСИНИНГ Т. Х. ГДЛЯН БОШЧИЛИГИДАГИ ТЕРГОВ ГРУППАСИ ФАОЛИЯТИ БИЛАН БОҒЛИҚ МАТЕРИАЛЛАРНИ ТЕКШИРИШ

КОМИССИЯСИ

Одилов Владимир Тўйчиевич — В. П. Чкалов номидаги Тошкент авиация ишлаб чиқариш бирлашмасининг бригадири.

Александрин Валерий Григорьевич — Йошкар—Ола шаҳар халқ судининг раиси, Мари АССР.

Баранов Александр Иванович — «Ижорский завод» ишлаб чиқариш бирлашмаси касаба союз комитетининг раиси, Ленинград шаҳри, Колипо шаҳри.

Бичкаускас Эгидиюс Витутович — Литва ССР прокурори ҳузуридаги алоҳида муҳим ишлар терговчиси, Вильнюс шаҳри.

Бишер Илмар Ольгертович — П. Стучка номидаги Латвия давлат университетининг профессори, Рига шаҳри.

Голик Юрий Владимирович — Кемерово давлат университети юридик факультетининг декани.

Игнатович Николай Иванович — Белоруссия ССР прокурори ҳузуридаги алоҳида муҳим ишлар терговчиси, Минск шаҳри.

Лубенченко Константин Дмитриевич — М. В. Ломоносов номидаги Москва давлат университети юридик факультетининг доценти.

Медведев Рой Александрович — ёзувчи, тарихчи, публицист, Москва шаҳри.

Похла Велло Паулович — Эстония ССР Телевидение ва радиоэшиттириш давлат комитети «Эстон телефильм» бош редакцияси редколлегиясининг аъзоси, Таллин шаҳри.

Семёнов Виталий Александрович — Украина ССР Фанлар академияси техник механика институтининг катта илмий ходими, Днепропетровск шаҳри.

Сорокин Игорь Викторович — Куйбишев станцияси ички ишлар йўл бўлими жиноий-қидирув катта оператив вакили, Куйбишев шаҳри.

Струков Николай Алексеевич — Курск области прокуратурасининг катта терговчиси, Курск шаҳри.

Сулаймонов Ўлжас Омарович — ёзувчи, Қозоғистон Ёзувчилар союзи правлениесининг биринчи секретари, Олмаота шаҳри.

Федоров Святослав Николаевич — «кўз микрохирургияси» тармоқлараро фан-техника комплексининг бош директори, раҳм-шафқат ва сиҳат-саломатлик совет фондининг раиси, Москва шаҳри.

Ярин Вениамин Александрович — В. И. Ленин номидаги Нижний Тагил металлургия комбинатининг оператори, Нижний Тагил шаҳри.

СССР ТЕЛЕВИДЕНИЕ ВА РАДИОЭШИТТИРИШ ДАВЛАТ КОМИТЕТИНИНГ ХАБАРИ

СССР Телевидение ва радиоэшиттириш давлат комитетидан хабар қилишларича, СССР халқ депутатлари съездининг ва СССР Олий Совети сессиясининг келгуси ҳафтадаги ҳамма мажлислари Марказий телевидениенинг иккинчи программаси орқали тўла-тўкис кўрсатилади ва «Маяк» радио программаси орқали эшиттирилади. Съезд ва сессиянинг бир қанча мажлислари Марказий телевидениенинг биринчи программаси орқали ҳам эшиттирилади.

(ТАСС).

Ёзувчи, Қорақалпоғистон АССР Ёзувчилар союзи правлениесининг раиси

депутат Т. ҚАЙИПБЕРГАНОВ нутқи

(ХЎЖАЙЛИ МИЛЛИЙ—ТЕРРИТОРИАЛ САЙЛОВ ОКРУГИ, ҚОРАҚАЛПОҒИСТОН АССР).

Ҳурматли ўртоқ раис! Ҳурматли депутат ўртоқлар! Михаил Сергеевич Горбачевнинг докладида бошланган экологик танглиги тўғрисида гапирилди, аммо у мамлакатнинг бошқа муаммолари қаторида тилга олинди. Мен шуни маълум қилишим кераки, Оролда содир бўлган ва бугунги кунда юз бераётган экологик ҳалокатни ўз кўлами ва узоқ давом этадиган оқибатларига кўра жаҳондаги сўнгги энг катта ҳалокатлар билан қиёслаш мумкин. Қурбонлар, бир умр ногирон бўлиб қоладиган кишилар бор. Заҳарланган, яроқсиз ҳолга келтирилган замин, ҳувиллаб қолган ва вайрон бўлаётган қишлоқлар бор. Агар сиз Орол бўйи территорияси ўзра самолётда учиб ўтсангиз, оппоқ шўр босган ерларга кўзингиз тушади. Туз ерни қор сингари қоплаб олган. Мутахассисларнинг аниқлашича, Қорақалпоғистон, Хоразм ва Туркманистоннинг Тошовуз областидаги ҳар гектар ерга йил сайин Орол денгизининг қуриб қолган собиқ акваториясидан осмонга кўтарилган 540 килограмм туз аралаш қум ёғади.

Бугунги кунда бизнинг еримизда мева, сабзавот етиштириш хатарли... Рисқи-рўзимиз бўлган замин бутунлай заҳарланган, барбод қилинган. Илм-фан ҳали Қорақалпоғистоннинг бир қарич ерини ҳам гербицид, пестицид, дефолиантлардан тозалай олмади, бундай дорилар аввалги йилларда ҳар гектар ерга тонналаб солинар эди. Тупроқни қўлга олсангиз, ундан эндиликда тупроқ ҳиди эмас, балки дорилар ҳиди келади, у бармоқлар орасида ғичирлайди. Аму дарёнинг юқори оқимида суғориладиган ерларни ювиш учун фойдаланилган барча сув яна Аму дарёга оқизилади. Дарёда заҳарли моддалар қолдиқлари ҳаёт учун хавфли бўлган шу даражага етдики, ана шу сувдаги балиқ ҳалок бўлмоқда. Орол бўйидаги одамлар табиий ўлим билан ўлмайдилар, улар қирилиб кетишга маҳкум этилган — бизнинг организмимизга чанг ва шўр билан бирга кириб бораётган кўплаб миқдордаги заҳарли моддалар одам генетикасига путур етказади. Янги туғилган чақалоқлар орасида майиб-мажруҳлар кескин кўпайди. Автоном республикада ўтказилган диспансерлашнинг тўлиқ бўлмаган маълумотларига кўра, текширилган ҳар икки кишидан бири асосан ич терлама, қизилўнгач раки, сариқ касал билан оғриган, вабо учраб турибди.

Энг хавфлиси шуки, беморлар орасида болалар кўпчиликни ташкил этади. Инвалидлар мунтазам кўпайиб бормоқда. Қорақалпоғистоннинг бир қанча районларида врачлар оналарга гўдакларни эмизмасликни тавсия этмоқдалар, чунки она сути заҳарланган. Она сути заҳарга айланганлиги инсон ақлини лол қолдиради.

Вужудга келган вазиятда келгуси аср бошларида Орол бўйида бирорта соғлом одам қолади деб ишонч билан айтиш қийин. Ўлка тез орада ўзини боқишга қодир бўлмаган боқиманда кишилар яшайдиган жойга айланади. Экологик ҳалокат марказидаги ҳаёт кун сайин ёмонлашмоқда. Мева ва сабзавотлар заҳарли моддалар билан тўлиб тошган. Республикада асосий озиқ-овқат маҳсулотлари билан таъминлаш мамлакатдаги ўртача даражадан бир неча баравар паст.

Сайловчилар ҳар бир учрашувда мендан: жаҳонда ўз аҳолисининг заҳарланишига йўл қўяётган яна шундай давлат борми, деб ғазабланиб сўрайдилар.

Биз ўз ихтиёримиз билан эмас, балки марказий режалаштирувчи органларнинг марҳамати билан шундай аҳволга тушиб қолдик. Бу, аслида, ўта жиноятқорона иқтисодий сиёсатнинг оқибатидир.

Менга, биз тўғримизда ҳукумат ғамхўрлик қилмоқда, КПСС Марказий Комитети билан СССР Министрлар Советининг «Орол денгизи районида экология ва санитария вазиятини тубдан яхшилаш, Орол ҳавзасида сув ва ер ресурсларидан фойдаланиш самарадорлигини ошириш ҳамда уларни муҳофаза қилишни кучайтириш чоралари тўғрисида» 1988 йил 19 сентябрь қарори қабул қилинди, деб эътироз билдиришлари мумкин. Тўғри, шундай қарор бор, аммо, биринчидан, ўлимга олиб борадиган касалликни даволаш тўғрисида гап борганда, бу қарор муаммони тўла-тўкис ҳал этмайди. Шу жиҳатдан ҳар қандай чала-чулпа чоралар — касални даволаш эмас, балки шунчаки дафн муддатини бошқа вақтга кўчиришдир. Шуни эслатиб ўтмоқчиманки, ўртоқ Горбачев 1988 йил 7 апрель куни Тошкент аҳолиси билан бўлиб ўтган учрашувда Орол тақдири қай тариқа ҳал этилмоқда, деган саволга Орол денгизини қайта тиклашнинг турли вариантлари ишлаб чиқиляпти деб жавоб қайтарган эди. Аммо қарорда денгизни қайта тиклаш тўғрисида лом-мим дейилмаган. Иккинчидан, бундай қарорлар узоқ истиқболга мўлжалланган бўлиб, биз учун эса шошилинч ёрдам талаб этилади. Ниҳоят, бу қарор ҳозирча яхши амал қилмаяпти. Бу йил Оролга санитария йўли билан оқизиш учун зарур бўлган 8 куб километр сувдан 1 литр ҳам, ҳатто бир томчи ҳам оқизилмади. Орол фожиаси жуда машҳур, ҳатто деярли расмона муаммо бўлиб қолди. Матбуот бу муаммо тўғрисида тез-тез ва бажонидил ёзмоқда, шунингдек ҳар хил мажлислар, кенгашлар, симпозиумларда у ҳақда гапирилмоқда. Мажлислар ва нутқларни айрим раҳбарлар Шаҳризоданинг «Минг бир кеча» эртакларини эслатиш билан бошламоқдалар. Фақат эртак қаҳрамони ҳар бир эртакни айтиш билан бир кун ютади, бизнинг кўнгилни тинчлантирувчи йиғилишларимиз эса, уларда бирорта жўяли масала ҳал этилмайди, аксинча, ҳалокатга яқинлаштирмоқда.

Менинг нутқим — ҳалокатли аҳволимиздан кўз ёши эмас. Оролга кўз ёши эмас, балки сув зарур. Шуни унутмаслик кераки, Оролнинг ҳалокати бутун Ўрта Осиёгагина хавф туғдириб қолмайди. Унинг фожиаси олдиндан айтиб бўлмайдиган, ҳаммадан кўра мамлакат жуда катта қисмининг иқлими ҳалокатли тарзда ўзгариб кетишига сабаб бўлади. Бу эса жуда катта миқёсдаги офат хавфини келтириб чиқаради.

Ҳаммага маълумки, Ўрта Осиёда деҳқончилик икки дарё: Сирдарё ва Амударё туфайли мавжуддир. Ана шу дарёларнинг суви Оролга қуйилиб, денгиз йилига ўнлаб куб километр сувни буғлатиб, уни Тянь-Шань ва Помир музликларига қор тарзида қайтаради. Эндиликда табиат қонуни бузилди. Агар биз Оролни қутқариб қололмасак, унда Помир ва Тянь-Шань тоғларидан бошланадиган дарёлар сувни қаердан олади?

Кузда совуқ эрта тушиши ва баҳорнинг кеч келиши оддий воқеа бўлиб қолди. Шу йил 29 апрель куни бошланган туз аралаш чанг бўрони ҳам Орол денгизининг акваторияси кескин қисқарганлиги натижасидир. Илгари Орол устидаги ҳаво оқими Арктикадан келадиган совуқ шамол йўлига қалқон бўлиб турарди. Ўрта Осиёда бу йил юз берган офат — май ойида қор ёғиб, деярли барча экинларни совуқ уриб кетганлиги — бунинг яна бир даҳшатли исботидир. Шошилинч равишда дадил ҳаракат қилиш зарур.

Биринчи. Ўзбекистонда ҳукумат қарорлари бажарилишини назорат қилувчи депутатлар группаси ишлаб турибди. Аммо Оролнинг тақдири Ўрта Осиё республикалари ва Қозоғистонгагина боғлиқ эмас. Шунинг учун мен СССР халқ депутатлари Съездининг фавқулодда ваколатларга эга бўладиган махсус депутатлар группасини тузишни талаб қиламан, чунки бундай экологик офатни айрим ҳолда республикалардан бирортаси ҳам ҳал эта олмайди. (Қарсаклар).

Иккинчи. Пахта майдонлари тез ва кескин равишда камайтирилсин. Тўғри, пахта — тўқимачилик хом ашёсигина бўлиб қолмай, айни пайтда стратегик маҳсулот ҳам эканлигини биз биламиз. Афтидан, биз стратегик мақсадда пахтани қолдиришга мажбурмиз. Бироқ ундан тўқимачилик мақсадида фойдаланишни қисқартиришимиз керак. Пахтани экспорт қилишга йўл қўйиб бўлмайди. Ҳозирги пайтда пахта билан савдо қилиш — ўз гражданларимизнинг соғлиғи билан савдо қилиш демакдир. (Қарсаклар).

Учинчи. Деҳқончиликнинг экстенсив усулларига барҳам бериш пайти келди. Суғориладиган ерларда экин майдонларини кенгайтирганлик учун жиноий жавобгарлик тўғрисидаги Қонун зарур. Акс ҳолда планни бажариш учун ортиқча майдонларга чигит экиб, демак, ортиқча суғориш ишқибозларининг пайини қирқа олмаймиз. Сув учун ҳақ тўлашни шошилинч жорий этиш зарур ва уни ҳисобга олиш пайти келди.

Сўнгги тадбир. Ўзимиз экологик ҳалокат оқибатларини бартараф этишнинг уддасидан чиқа олмас эканмиз, кулфатни яширмай, у ҳақда бутун дунёга рўй-рост айтиш лозим. Орол бўйини экологик офат зонаси деб расмий равишда эълон қилиш ва жаҳон ҳамжамиятини ёрдамга чақириш зарур.

Биз сизлар билан шунга ишонч ҳосил қилдикки, бошимизга кулфат тушган пайтда чет эллик мутахассислардан ўрганадиган, бошқа мамлакатларнинг раҳм-шафқатли аҳолисига миннатдорчилик билдирсак арзийдиган жиҳатлар бор. Лекин шу пайтгача Орол соҳиллари, мана шу таъқиқланган зона, сир тутилаётган территория резервацияни эслатади: у ерга чет эллик журналистлар ва мутахассислар боришига рухсат беришмайди.

Яна бир таклифни киритишни истайман — экологик ҳалокат билан боғлиқ касалликлардан ҳалок бўлган кишилар миқдори тўғрисида, Оролга оқизилаётган сув миқдори ҳақида денгиз сатҳининг пасайиб бораётганлиги ва унинг экваторияси ҳажми тўғрисида ҳар ойда ёки ҳар кварталда маълумотлар эълон қилинсин.

Ўз нутқимни туғаллар эканман, сайловчиларимнинг наказларини сизларга маълум қилишни истайман. Улар яқин вақт ичида ўзлари яшаб турган заминга мамлакатнинг биринчи раҳбари қадам ранжида қилади, деган умиддадирлар.

Такрор айтаманки, бизнинг ҳалокатимиз — инсон фаолиятининг оқибатидир. Инсоннинг ўзи уни тузатиши керак. Эътибор учун раҳмат. (Қарсаклар).

ИЖАРА ПУДРАТИ ЙЎЛЛАРИДА

2. Муаммолар ҳал бўлсайди

Бойсун районидаги «Бойсун» совхози ҳисори қўйчилик билан шуғулланадиган йирик хўжалик, юки ҳам катта. Демак, совхознинг рентабелли бўлишини таъминлаш — бутун район экономикасига жиддий таъсир этиши табиий. Шунинг учун ҳам бу ерда ёппасига ижара пудратига ўтиб ишлашга қарор қилдилар.

— Орёл области чорвадорларининг тажрибасини ўрганаётганимизда ижарачилардан бирининг фикри жуда маъқул келди, — дейди совхоз директори Ҳайитмурод Раҳимов. — «Бизда кўрганларингизни қандай бўлса, шундайлигича ўзингизда жорий этмоқчи бўлсангиз янглишасиз. Чунки бизда асосан қорамолчилик ва чўчқачилик билан шуғулланилади. Бундан ташқари иш шароити ҳам турлича бўлиши мумкин. Менимча, ижарани ўзингиздаги шарт-шароит ва имкониятларни ҳисобга олган ҳолда жорий этганингиз маъқул», деди у. Биз таклифни атрофлича ўрганиб, хўжалигимиз учун мос тушадиган ижара шартларини ишлаб чиқдик.

Хўш ,бу шартлар нималардан иборат? Совхозда деҳқончилик, чорвачилик, механизация, автогараж бўйича ижарачилар коллективлари тузилган. Хўжалик ҳисобидан коллективларга ер, яйлов, бинолар, тракторлар, қишлоқ хўжалик машиналари, чорва моллари ва иш ҳайвонлари ижарага берилган. Коллективлар ўз навбатида ихтиёрларида бўлган нарсаларни алоҳида ижарачиларга моддий жавобгарлик асосида тақсимлаб беришади. Совхоз маъмурияти ижарачилар билан шартнома тузган.

Совхозда харажатларни қатъий ҳисобга олиш мақсадида ички хўжалик ҳисоби жорий этилган. Ҳар бир ижарачига ишлаб чиқарадиган маҳсулоти ҳажмига қараб лозим миқдордаги маҳсулотни тайёрлаш учун шартномада белгиланган пул ажратилади. Ана шу ҳисобдан ижарачиларнинг қўлига хўжалик пули берилади. Чўпон эса озуқа сотиб олиш, уни ташиб келтириш ва бошқа ишлар учун хўжалик пули билан ҳисоб-китоб қилади.

Агар ижарачи омилкорлик билан иш юритиб, қўлидаги маблағни қанча кўп тежаб қолса, уни йил охирида хўжалик кассасига топширади ва ўрнига-ўрин ҳақиқий пулни олади. Шунинг учун ҳам ижарачилар энди ҳар бир сўмни тежашга ҳаракат қилишмоқда. Масалан, Бўрон Ғаффоров отарида 496 та ҳисори қўй бор. Шунинг 415 бошини совлиқлар ташкил этади. Шунча қўйни бир йил мобайнида боқиш учун 19 минг 760 сўм пул олган. Тўрт ой ичида ем-хашак сотиб олиш ва бошқа хизматлар учун 3650 сўм харажат қилди.

— Харажат бир оз кўпроқ бўлганининг сабаби — қиш совуқ келди. Шунинг учун қўйларни анча вақтгача кошарларда асрадик, — дейди Б. Ғаффоров биз билан суҳбатда. — Энди бу ёғига яйловларда ўт кўп. Йил охиригача ем-хашак сотиб олмаймиз. Агар зарур бўлса, иложини қилиб ўзимиз ғамлаб қўямиз. Совхоздан олсак, чўнтакдан пул тўлашга тўғри келадида. Шунинг учун иложи борича тежаймиз. Ўзимиз ҳисоблаб чиқдик. Кўнгилдагидек ишласак ва ортиқча сарф-харажатга йўл қўймасак, йил охирида камида 8 минг сўм соф даромад олишимиз мумкин экан.

Ижарачилар билан тузилган шартномада пландан ташқари олинган қўзи, топширилган гўшт учун қўшимча ҳақ тўлаш ҳам кўзда тутилган. Агар чўпон 100 бош қўй ҳисобига планда белгиланганидан иккита қўзи ортиқ олса, биттасига совхоз қўшимча ҳақ тўлайди. Биттаси эса унга мукофот тарисида берилади. Шунинг учун ҳам совхоздаги барча ижарачи чўпонлар ҳар бир сўмни ўз ўрнида ишлатиш билан бирга кўпроқ соғлом қўзи олиш, уларни тўла сақлаб қолишга ҳаракат қилишяпти. Бригадир Хожимурод Холбев бошчилигидаги Хурсан Диёров, Тўра Эргашев, Чори Янгибоев, Қурбонмурод Хўжамшукуров, Саттор Менглиев отарларида бу борада яхши натижаларга эришилмоқда. Шунингдек, бошқа кўплаб чорвадорлар ҳам ҳалол, виждонан ишлаб, эл фаровонлигини таъминлашга интилишаётир. Натижада улар яхшигина даромад олишяпти.

Меҳнатдан келса бойлик, турмуш бўлар чиройлик, дейди халқимиз. Лекин биз отарларда бўлганимизда одамлар зарбдор меҳнат билан моддий жиҳатдан бойишаётган бўлса-да, турмушлари, яшаш шароитларини кўриб, ачиндик. Чўпон уйлари ниҳоятда ночор аҳволда. Гуваладан қурилган кўримсиз биноларнинг томи ҳатто шифер билан ёпилмаган. Деразa ўрнида тўртбурчак қилиб бир-бирига михланган тахтага ойна ёпиштирилган. Эшиклар ҳам қўлбола. Рандаланмаган тахталардан нари-бери қоқиштирилган.

Компьютерлар, роботлар, мураккаб электрон техника ҳақида фикр юритилаётган, амалда қўлланилаётган ҳозирги даврда дастурхонимиз тўкинлиги учун жон куйдириб, қор демай, ёмғир демай, шанба, якшанба кунлари дам олмай сурув кетидан суткасига йигирма тўрт соат юраётган чорвадор ҳатто радио эшитиш, телевизор кўриш нималигини билмайди. Улар учун фонар, транзистор батарейкаси, лампа шиша, керосин анқонинг уруғи.

Медицина, маиший хизмат ҳақида гапирмаса ҳам бўлади. Электр, рация бўлмагандан кейин, тўсатдан жароҳатланган ёки дард ёпишган одамнинг ҳолига вой деяверинг. Ҳаво очиқ бўлсаку яхши. Машинаси бор чўпон амаллаб беморни минг машаққат билан марказга етказиши мумкин. Агар қиш ёки ёғингарчилик бўлса-чи? Бунинг устига ҳамма чўпонларда машина йўқ. Область партия, совет, хўжалик органлари эса оғир шароитда меҳнат қилаётганларга кўпроқ енгил машина ажратиш ҳақида унчалик жон куйдиришмаяпти.

Маълумки, ҳисори қўй гўшти мазали ва сифатлидир. Халқимиз уни суйиб истеъмол қилади. Агар яхшилаб боқилса, тирик вазни 90—100 килограммга етиши мумкин. Ҳисори қўйларнинг ана шу имкониятидан тўлиқ фойдаланиш ҳисобига ортиқча ем-хашак сарфламай мўл-кўл, семиз гўшт олиш мумкин. Лекин уни боқишдан чўпонлар манфаатдор эмас. Шунинг учун ҳам бундай ноёб қўйларни кўпайтириш борасида жиддий силжиш кузатилмаётир. Чўпонлар ҳисори қўй ўрнига қоракўл қўйларни кўпайтиришни афзал кўришаётир.

Бунинг сабаблари бор. Масалан, Қоракўл қўйларининг жуни майин. Йилига ўртача тўрт килограммгача жун беради. Жуннинг харид нархи қиммат. Килограмми 16 сўмдан зиёд сотилади. Бундан ташқари қоракўл қўй бола ташлагудек бўлса, қўзининг териси олинади ва наслга сони ўтаверади. Энг асосийси қўй гўштларининг харид нархида тафовут йўқ. Ҳисори қўйдан йилига 1-1,5 килограмм жун олинади. Унинг ҳар бир килограммига давлат 4 сўм атрофида пул тўлайди. Ўлик туғилган қўзи фақат ташлаб юборилади, холос. Энди жуни, териси катта фойда келтирадиган қоракўл қўйларини боқиш фойдалими, фақат гўшти учун боқиладиган, бунинг устига гўштининг нархи қоракўл қўйлар билан баробар бўлган ҳисори қўйини боқиш фойдалими, деган савол туғилиши табиий. Буни ҳисоблаб чиқиш учун махсус билим шарт эмас. Ҳаммаси беш қўлдек равшан.

— Орёл областида давлатга топшириладиган мол гўштининг харид нархи 2 сўм 80 тийинни ташкил қилар экан, — дейди совхоз бош экономисти Т. Алламуродов. — Бунинг устига яна юз фоиз устама ҳақ тўланади. Шунинг учун ҳам ижарачи чорвадорлар сони тобора ортиб бормоқда.

Афсуски, райондаги ижара пудратига ўтиб ишлаётган хўжаликларнинг иқтисодий жиҳатдан тезроқ мустаҳкамланишига жуда кўп сунъий тўсиқлар қўйиб ташланган. Масалан, чорвачилик совхозлари гўшт комбинатларига тирик қўйларни топширадилар. Лекин сўйилган вазндаги гўшт учунгина ҳақ олишади. Жуни, териси, калла-почаси учун пул тўланмайди. Ажабланарли томони шундаки, агар совхоз жуни олинган қўйни топширса, гўшт комбинати хўжаликка жарима солади!

Юқорида айтилганидек, Бойсун чорвачиликка ихтисослаштирилган район. Яйловларда юз мингдан ортиқ мол боқилади. Уларни гўштга топшириш пайтида машинага ортиб, 150—200 километр йўл юриб, область марказига олиб боришга тўғри келади. Баъзан гўшт комбинати олдида бир неча кунлаб навбат кутилади. Натижада қанча маблағ, меҳнат эвазига семиртирилган моллар қисқа вақтда бирдан ориқлаб кетади. Бунга транспорт харажатларини қўшадиган бўлсак, хўжаликларнинг кўрадиган зарарини ҳисоблаб чиқиш қийинмас. Район раҳбарлари Бойсунда ҳеч бўлмаганда мол сўйиш цехи очиш масаласини анчадан бери қўйиб келишмоқда. Бироқ юқори ташкилотлар буни ижобий ҳал этишга шошилишмаётир.

Яна бир муаммо. «Бойсун» совхозида 8 ойликкача бўлган қўзиларни 50 килограммга етказиб топширишга ҳаракат қилинмоқда. Улар гўшти парҳез гўшт сифатида қимматроқ баҳода қабул қилинади. Бундан хўжалик анчагина фойда кўриши мумкин. Лекин, бўрдоқи қўзиларни интенсив семиртириш учун ем етишмайди. Чунки райондаги барча совхозларга берилиши лозим бўлган ем хўжаликлараро бўрдоқичилик пунктига ажратилади. Район агросаноат комитети эса совхоз раҳбарларини бўрдоқичилик базасига қўйларни топширишга мажбур қилади. У ерга топширилган моллар базада иш тўғри ташкил этилмаганлиги сабабли яхши семиртирилмаяпти. Бунинг устига таннархи хўжаликларда боқилган бўрдоқиларникига нисбатан анча қиммат. Натижада айримларнинг айби билан чорвадор совхозлар меҳнат аҳли зарар кўряпти. Агар бўрдоқилар хўжаликларнинг ўзида боқилса, икки томонлама лиги фойда бўлади. Биринчидан ижара туфайли бўшаб қолган одамлар иш билан таъминланса, иккинчидан қўйларни тез семиришига эришилади. Чунки совхозда бундай имкониятлар бор.

Совхоз бошқа хўжаликларга наслли қўчқорлар етказиб бериш билан ҳам шуғулланяпти. Шуни мамнуният билан таъкидлаш керакки, совхоз мутахассислари чўпонлар омилкорлик билан иш юритиб, икки мингдан зиёд наслдор қўчқор етиштиришяпти. Афсуски, район агросаноат бирлашмаси ва область агросаноат комитети мингдан зиёд шундай қўчқорни сотишга рухсат бермаяпти. Агар йилига «Бойсун» совхози 2—2,5 мингта наслли қўчқорни бошқа хўжаликларга сотса, бу — жойларда қўйларнинг маҳсулдорлиги ортишига ёрдам бериши билан бир қаторда хўжаликка ҳам катта иқтисодий фойда келтирган бўларди.

— Ижара пудрати мустақил ҳаракат қилиш учун кенг имкониятлар очиб берди, деб кўп гапиряпмизу, амалда ижарачилар бунга тўла эришганларича йўқ, — дейди совхоз директори Х. Раҳимов. — Бунга турғунлик йилларида юзага келган айрим ташкилотлар, хусусан РАПО имкон бермаяпти. Очиғини айтганда, район агросаноат бирлашмасидаги мутахассислар хўжаликларда ҳам бор. Лекин РАПО мутахассислари хўжаликларга амалий ёрдам бериш, юзага келган муаммоларни оқилона ҳал қилиб бориш ўрнига тўғри йўлга тўсиқ солиш билан овворалар. Баъзида ўзимиз ҳал этолмаётган ишлар юзасидан ёрдам бериб, масалага аралашишни сўрасак «Биз хўжаликларнинг ички ишларига аралашмаймиз» дейишади. Аралашиш зарур бўлмаганда эса турли нарсаларни баҳона қилиб мустақил ҳаракат қилишимизга халал беришади. Менимча, мана шу оралиқ ташкилотнинг ҳозирги қайта қуриш шароитига кераги бўлмай қолди.

Кўриниб турибдики, Бойсун районида жорий этилган ижара пудрати тармоқни юксалтиришнинг истиқбол йўлларини кўрсатиб бериш билан бирга жуда кўплаб муаммоларни ҳам ижобий ҳал этилишини кун тартибига долзарб вазифалардан бири қилиб қўйди. Бу муаммолар қанчалик тез, манфаатдорлик билан ҳал этилса шунча яхши. Чунки мамлакат Озиқ-овқат программасининг тезроқ бажарилиши энг асосий одамларнинг хўжалик юритишнинг самарали усули бўлган ижарага ишончининг ортиши ушбу муаммоларнинг ўз вақтида ечимини топишига кўп жиҳатдан боғлиқ.

К. РИХСИЕВ,
«Совет Ўзбекистони» махсус мухбири.

ҚОЛОҚЛИККА БАРҲАМ БЕРИЛДИ

Жомбой районидаги Жданов номли колхоз сут-товар фермаси илгари доимо қолоқлар сафида юрарди. Кейинги пайтларда фермада мустаҳкам тартиб-интизом ўрнатилди. Чорвадорлар ўз ишларига виждонан ёндашадиган бўлишди. Бу соҳа секин-аста қаддини тиклай бошлади. Сут тайёрлаш планини уддаланадиган бўлди. Масалан, ўтган йили топшириқ ортиғи билан бажарилганди. Шу йилнинг биринчи квартал плани ҳам шараф билан бажарилди. Давлатга 157 тоннадан зиёд серқаймоқ сут сотилди. Миришкор чорвадорлар бу йил мавжуд 230 бош сигирнинг ҳар биридан пландаги 2750 килограмм ўрнига 3 минг килограммдан сифатли маҳсулот олиш учун қизғин кураш олиб боришмоқда.

Юқорида молбоқарлардан Абдували Абдураҳимов билан Ботир Мелиев. Улар сигирларини сервитамин озуқалар билан парваришламоқдалар. Пастда эса сут-товар фермасининг мудири Равшан Рустамов сигир соғувчилар билан суҳбатлашмоқда.

Ғ. АЛИЕВ суратлари.

АГРОСАНОАТ ХАБАРЛАРИ

ПЛАН БАЖАРИЛДИ, НАВБАТ МАЖБУРИЯТГА

Денов райони пиллакорлари давлатга пилла сотиш йиллик планини муддатидан илгари шараф билан бажардилар. Давлат қабул пунктларига 102 тонна юқори сифатли маҳсулот етказиб берилди. Йиллик топшириқ 102 процентга уддаланди.

Район пиллакорларининг бу йилги ютуғи, айниқса, қийинчилик билан амалга оширилди. Чунки апрелнинг охирларида юз берган табиий офат натижасида кўплаб тутзорлар зарар кўрди. Анчагина майдонлардаги пилла озуқаси барбод бўлди. Лекин шунга қарамай миришкорлар мавжуд тутзорларни яхши парваришлаш эвазига кўплаб барг етиштирдилар. Бу билан йиллик план бажарилишини таъминладилар.

Эришилган муваффақиятга Охунбобоев номли, «Ғалаба», «Партия XXV съезди», Куйбишев номли, «8-Март», «Тожикистон» колхозлари баракали ҳисса қўшдилар.

Районда пилла тайёрлаш давом этмоқда. Пиллакорлар яна 20 тонна «кумуш тола» етказиб бериш юзасидан қўшимча социалистик мажбурият қабул қилдилар.

ПИЛЛАКОРЛАР ҒАЛАБАСИ

Бу йилги ноқулай об-ҳаво шароитларига қарамай тадбиркорлик билан иш юритган Қумқўрғон райони пиллакорлари дастлабки зафар маррасини эгалладилар. Давлат қабул пунктларига 118 тонна юқори сифатли пилла топширилиб, бу борадаги йиллик план муваффақиятли уддаланди.

Меҳнат муваффақиятига райондаги «Қизил Октябрь», «Москва» колхозлари, Ульянов номли, «ВЛКСМ 30 йиллиги», «Ўзбекистон» совхозларининг «кумуш тола» ижодкорлари, айниқса, баракали улуш қўшдилар. «Москва» колхозидан Ў. Тиллабекова, Ульянов номли совхоздан М. Қаророва, «ВЛКСМ 30 йиллиги» совхозидан А. Чориев, «Қизил Октябрь» колхозидан Х. Йўлдошев бошлиқ звеноларнинг аъзолари ҳар қути қурт уруғидан 95—100 килограммдан пилла териб топширишди.

Район пиллакорлари ўз имкониятларини чамалаб, ҳар қути қурт уруғидан олинадиган ҳосилни 60 килограммга, ялпи хирмонни эса 148 тоннага етказишга аҳд қилдилар.

Р. ИСАЕВ.

ЯХШИ ДАМ — МЕҲНАТГА ҲАМДАМ

Андижон область Хўжаобод районидаги Абдулла Набиев номли колхознинг Иномжон Жиянбеков етакчилик қилаётган бригада аъзолари 86 гектар пахта майдонининг ҳар гектаридан 30,5 центнердан ҳосил олиш учун курашмоқдалар.

Айни кунларда бригада далаларида ғўза парвариши қизғин давом эттириляпти. Механизатор Ҳозирбек Кумаев кунига 5—7 гектар ерга сифатли ишлов бермоқда. Сувчилар культивациядан чиқарилган ниҳолларга обиҳаёт тарашаётир. Саримсоқ Расулов, Қодир Хўжаев сингари моҳир сувчилар кунлик нормаларни 1—1,5 ҳисса уддалаб, ўзгаларга намуна бўлмоқдалар.

Бригада шийпонида далада ишлаётганларнинг унумли дам олишлари учун барча шароит мавжуд. Оналар ва болалар, қизлар хонаси, телевизор, радио бор. Кундалик газета ва журналларнинг янги сонлари мунтазам келтириб турилибди.

Пахтакорлар ўз навбатида яхши кайфият билан унумли меҳнат қилмоқдалар. Деҳқон меҳридан баҳра олган ғўзалар кундан-кунга кўкка бўй чўзмоқда.

М. ЧУМИРЗАЕВ.

ИДЕОЛОГИЯ ХОДИМЛАРИ СЕМИНАРИ

НУКУС («Совет Ўзбекистони» мухбиридан). Қорақалпоғистон АССР идеология ходимларининг икки кунлик семинари бўлиб ўтди. Унда шаҳар ва районлар партия комитетлари секретарлари, идеология бўлими мудирлари, оммавий ахборот воситалари ходимлари, идеология муассасалари раҳбарлари қатнашдилар. Область партия комитетининг секретари Ш. Уснатдинов қайта қуриш ва янгиланиш жараёнида ғоявий-сиёсий, тарбиявий ишларнинг аҳволи ва вужудга келган муаммолар тўғрисида доклад қилди.

Семинарда шунингдек, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети халқ таълими сектори мудири С. Сафоевнинг «Халқ таълими ислоҳотини чуқурлаштириш ва идеологик кадрларни тарбиялашда партия ташкилотларининг ўрни ва роли», республикалараро илмий атеизм институти директори ўринбосари И. Махатовнинг «Ислом ва ҳозирги давр», Қорақалпоғистон АССР Олий Совети Президиумининг секретари Г. Оллоқиличеванинг «Миллатлараро муносабатларнинг моҳияти ва муаммолари» ва бошқа мавзулардаги докладлари тингланди.

Р. ЕШИМБЕТОВ.

СССР МУДОФАА МИНИСТРЛИГИДА

СССР Қуролли кучлари қисқартирилиши муносабати билан 1989 йилнинг 1 июнидан Ўрта Осиё ҳарбий округи тугатилди.

Собиқ Ўрта Осиё ҳарбий округининг ҳуқуқий вориси Туркистон ҳарбий округидир.

«КОСМОС—2025» ПАРВОЗДА

1989 йил 1 июнь куни Совет Иттифоқида «Союз» учирувчи ракетаси билан Ернинг навбатдаги сунъий йўлдоши «Космос—2025» учирилди.

(ТАСС).

• Атроф-муҳит муҳофазаси—барчага дахлдор

ТАБИАТ—БЕШИК

Суприндисини ариққа ташлаган оила ёмон отлиқ бўларди. Чунки шу ариқдан сув ичилар; дарахт суғорилар, ҳовлига сепиларди. Андижондаги Хўтон ариқнинг суви узоқ-узоқ маҳаллаларга ҳам таралarди. Кўкламда ҳашар уюштирилиб, ариқ ва ариқчалар тозаланарди. Ҳозир атрофлари бетонланган. Хўтон ариқнинг суви анча камайган, ифлосланган. Ундан ҳовлиларга оқиб ўтадиган ариқлар кўп вақт сув кўрмаган. Кўмиб ташланган. Бир замонлар мусаффо бўлган Хўтон ариқни саноат корхоналари, айниқса гидролиз заводи оқовалари муттасил ифлослаяпти.

Гидролиз заводи Андижон шаҳрининг ҳавоси, тупроғи ва об-ҳаётини булғаётган, кишилар саломатлигига зарар етказаётган манбалардан ҳисобланади. Ишлаб чиқаришда ҳосил бўлган ташланмаларнинг бир қисми Хўтон ариққа, қолганлари 22 километрлик ёпиқ зовур орқали Асакадаги махсус тозалаш майдонига юборилади. У ерда чиқиндилар буғлатилиб, тиндирилади. Сўнг тозаланган оқова Қорадарёга ташланади. Дарё билан тиндиргич иншоот орасини тўкма дамба ажратган. Дарё тўлиб-тошган пайтда, асов тўлқинлар дамбани ювиб кетиши, заҳарли моддалар Қорадарёни булғаши мумкин. Ўтган йили шундай бўлди. Бироқ ҳозирча тўкма дамбани шиббалашдан нарига ўтилмаяпти.

Чиқиндиларни тиндиргич иншоотининг ости тош-шағал. Оқибатда оқованинг маълум қисми ер остига сўрилиб, дарё сувига қўшиляпти, Норин ичимлик сувининг ер ости ҳавзаси булғаняпти. Фойдасидан зарари кўп бўлган иншоотдан воз кечиш зарурияти етилган. Оқоваларни заводнинг ўзидаёқ тозалаш имконини берувчи қурилма ўрнатиш масаласи уч йил муқаддам кўтарилган эди. Объект бир ярим йил аввал фойдаланишга топширилган. Лекин ускуналарни созлаш ва ишга тушириш тугалланмагани сабабли унинг қувватларидан етарли фойдаланилмаяпти.

Гидролиз заводи чиқиндилари сув ҳавзаларини ифлослаётгани, унга зудлик билан чора кўриш зарурлиги Андижон область Совети ижроия комитетида, шаҳар ва область халқ контроли комитетларида муҳокама этилди. Аммо ўзгариш сезилмаяпти.

— Областимиз, айниқса Андижон шаҳрининг экология аҳволи ташвишлидир, — дейди область табиатни муҳофаза қилиш комитети раиси Д. Каттахўжаев. — Бунга мавжуд 48 та комплекс тозалаш иншоотининг кўпи яхши ишламаслиги ҳам сабаб бўлмоқда. Иншоотларнинг аксарияти чала-чулпа битказилган ҳолда фойдаланишга топширилган. Натижада оқовалар, чиқиндилар етарли тозаланмаяпти, заҳарли моддалар ер остига

сизяпти, ҳавога кўп миқдорда чиқарилмоқда. Масалан, Советобод шаҳридаги тозалаш иншоотлари Қорадарёга ташлаётган яхши тиндирилмаган оқоваларда азот нитритлари нормадан ўн марта юқори эканлиги аниқланди.

Яна бир мулоҳаза. Қорадарё областнинг Пахтаобод, Андижон, Олтинкўл, Балиқчи районларининг далаларини суғориб оқади. Бу территориядаги колхоз-совхозлар, ташкилотлар Қорадарёнинг сувидан фойдаланишади. Аммо дарёнинг қирғоқларини тартибга келтириш билан шуғулланишмайди. Оқибатда баҳорги тошқин пайтларида дарё тўлқинлари экинзорларни ювиб, хонадонларга хавф соляпти. Катта Фарғона каналини ҳашар усулида қисқа вақтда қуриб битказган водийнинг меҳнаткаш халқи наҳотки сув иншоотларини тартибга келтиришга имконият топмаса? Юқоридан маблағ ажратилиб, лойиҳа-сметалар тузилишини йиллаб кутишдан кўра, халқ ҳашарлари уюштирилса бўлмасмикан?

Область аҳолисининг тўртдан уч қисми қишлоқларда яшайди. Уларнинг турар-жой шароитларини яхшилаш мақсадида анча ишлар қилинди. Янги посёлкалар, район марказларида кўп қаватли уйлар барпо этилди. Аммо уларнинг аксариятига канализация тармоқлари ўтказилмаган. Уйларнинг чиқиндилари учун тозалаш иншооти қурилмаган. Жалолқудуқ, Пахтаобод каби қатор районларда тозалаш иншоотлари умуман йўқ. Ахлат ва чиқиндилар ерга сизиб, кейин артезиан қудуқларидан чиқаяпти. Ифлосланган сувни истеъмол қилган аҳоли ўртасида касаллик кўпаймоқда. Пахтаобод районидаги Бўстон посёлкасида 5,5 минг киши истиқомат қилади. Ярим миллион сўм маблағ эвазига қурилган тозалаш иншоотидан қониқарсиз фойдаланиляпти.

Балиқчи районидаги аҳвол, айниқса ачинарли. Район марказидаги уй-жойлар, мактаблар, болалар боғчалари, ҳатто марказий касалхонага ҳам канализация ўтказилмаган. Ахлат ва чиқиндилар ташланадиган чуқурлар, хандақлар тез-тез сизот сувига тўлиб, атроф-муҳит ифлосланяпти. Юқумли касаллик тарқаляпти. Ачинарлиси шуки, областда катта маблағлар эвазига қурилган 57 та тозалаш иншоотидан атиги 12 тасидан фойдаланиляпти, холос.

— Ҳар бир қишлоқ районида тозалаш иншооти қуриш, унинг бир маромда ишлашини таъминлаш, жойларда экология вазиятини мўътадиллаштиришда муҳим аҳамиятга эга, — деди область санитария-эпидемиология станцияси бош врачи Б. Ниёзматов. — Ҳозирги пайтда, кўпинча, уй-жойлар қурилиши планлари бажарилишини сўрашади-ю, лекин канализация тармоқлари, тозалаш иншоотлари қуришга маблағ топишолмайди.

Андижон шаҳри аҳолисини ичимлик сув билан таъминлашда камчиликлар кўп. Сув қувурларнинг 500 километрга яқинини янгилаш керак. Кашшоф, Уйғуробод, Октябрь сингари ўндан зиёд кўчаларда қувурлар 30 йил муқаддам ўрнатилган. Билакдек қувур ичига ҳар хил қуйқалар чўкиб, ҳозир найчадек жойдан сув оқяпти. Ўша йиллари 4—5 киши яшаган ҳовлидаги фарзандлар улғайиб ўзлари фарзандлик бўлишди. Аммо водопровод ёки ариқнинг суви кўпайгани йўқ. Улар крандан жилдираб оқаётган сув га тикилиб вақт ўтказишяпти. Саратонда жўмракдан чакиллаб томаётган сув қўл ювишга ҳам етмайди. Хўтон ариқнинг суви ифлосланганидан буён бу мавзелардаги ҳовлиларга ариқдан сув келмайди.

Ёз ойларида гигиена қоидаларига риоя қилинмаслиги оқибатида аҳоли ўртасида ошқозон-ичак ҳасталиклари ва бошқа юқумли касалликлар кўпаймоқда. Шаҳар ижроия комитети аҳолининг ичимлик сувга бўлган ташналигини қондиришнинг иложини тополмаяпти. Ажабо, шаҳардан 80 чақирим юқорида — Кампирраводтаги омборда миллиард кубометрлаб сув сақланса-ю, минглаб аҳоли ўн йиллардан буён обҳаётга ташна бўлса?!

Фарғона водийси заминини суғориш ишлари узоқ тарихга эга. Археологларнинг маълумотларига қараганда, милоддан илгариги IV—V асрларда бобокалонларимиз водийда суғориш ишларини яхшилаш мақсадида қулоқлар бошида ўтириб, сув тақсимотини кузатганлар. Асосий оби-ҳаёт манбаларидан бири Қорадарёнинг Кампирравот қишлоғида икки тоғ оралиғидаги дарада тўғон қуриш, баҳордаги тошқинларни тўплаб, саратонда аста, тежам билан сарфлаш нияти кўп олимлар фикрини жалб этган. Масалан, асримиз бошида К. Синявский Кампирравот тўғони қуриш ва икки-уч миллион кубометр сувни омборда сақлаш лойиҳасини яратган. Аммо уни рўёбга чиқаришга маблағ берилмаган. Совет даврида, гигант объектлар қурилишига берилиб кетилган турғунлик йилларида олимлар Кампирравотда жаҳоннинг энг йирик иншоотларидан бирини қуриш лойиҳасини яратишди. Чорак миллиард сўмдан зиёд капитал маблағ сарфлаб, Андижон сув омборини вужудга келтирдик. Омбор Фарғона водийси областлари ва Қирғизистоннинг айрим районларини обҳаёт билан таъминлаши керак эди. Ҳозир унинг жомида икки миллиардга яқин — биллур сув мавжланиб ётибди.

Андижон денгизи водий деҳқонларининг асрий орзуларини рўёбга чиқаришига ишонган эдик. Бироқ кутилмаган вазият вужудга келди. Сув омбори яқинидаги илгари республикага донғи кетган қатор районларнинг деҳқонлари кузда ер чизиб қолишяпти. Улар тупроқнинг заҳланиши юқорилиги, иқлимнинг кескин салқинлашгани, ғўзани ҳатто саратонда ҳам муздек сув билан суғоришга мажбур эканликлари ва ёғингарчилик тез-тез содир бўлаётгани учун пахта кеч пишаётгани хусусида ачиниш билан гапиришяпти. Андижон сув омборидан таъминланаётган хўжаликларнинг пахтакорлари ҳам шундай фикрни билдиришмоқда.

Андижонлик олимлар Ҳ. Сатторов, К. Улугхўжаев ва А. Саломов омбор тубига йиғилган лойқа миқдори 70—80 миллион тоннага, ундаги соф азот 1,4 миллион, фосфор 7,1 минг, калий 45,5 минг тоннага тенг дейишмоқда. Чириб гумусга айланган, ярим чириган органик моддалар миқдори бир тонна чўкмада 6,25 килограммни ташкил этаркан. Далаларга тaралаётган сув оқинди жинслардан холи, тиниқлигидан ер остига осонлик билан кўп миқдорда сизиб ўтяпти. Оқибатда баъзи районларда экин майдонлари ботқоқлашмоқда, ғўза ва бошқа ўсимликлар одатда сув билан оладиган фойдали органик моддалардан бебаҳра бўлмоқда.

Сув омборлари Ўзбекистон деҳқончилигининг олтин фонди дейишади. Балки шундайдир. Аммо Андижон сув омборининг водий табиатига таъсири ҳақидаги маълумотлар билан танишсангиз, бундай иншоотларнинг фойдасидан зиёни кўп экан, деган фикрга келасиз. Орол фожиаси ҳақида кўп гапиряпмиз. Лекин лоқайдлик даврининг улкан иншооти — Андижон сув омборини қуриб, минг йиллардан буён аждодларимизни ноз неъматлар билан баҳраманд этиб келган олтин водий деҳқончилиги мувозанатини бузиб қўймадикми? Бу ҳақда ҳали мутахассислар, олимлар, деҳқонлар ўз фикрларини билдиришади, деган ўйдамиз.

Табиат — инсоният бешиги. У сиз билан бизнинг уйимиз. Хонадонимизнинг мусаффолиги, саранжомлиги ўзимизга боғлиқ. Халқимиз «Олмоқнинг бермоғи ҳам бор» дейди. Шундай экан, табиатдан мурувват кўргач, қарзни қайтаришни ҳам билишимиз керак.

А. НИЁЗОВ,
«Совет Ўзбекистони» махсус мухбири.

Дунё воқеалари

Совет Иттифоқи дўстлари жамияти конференцияси

БХОПАЛ, (ТАСС мухбири). Ҳиндистоннинг Мадхья-Прадеш штати маъмурий маркази Бхопал шаҳрида бир неча кун мобайнида тантанали вазият ҳукм сурди. Маҳаллий радио рус ва совет қўшиқларини эшиттирди, кўча ва майдонлар Ҳиндистон ҳамда Совет миллий байроқлари билан безатилган эди. Кўзга ташланадиган ҳамма жойларда Совет Иттифоқи дўстлари жамияти саккизинчи умуммиллий конференциясининг қатнашчиларини табрикловчи плакат ва транспарантлар ўрнатилганди. Конференция ишида Ҳиндистондаги барча штатларнинг вакиллари, таниқли жамоат ва сиёсат арбоблари, шунингдек, Ўзбекистон ва Молдавиядан келган меҳмонлар иштирок этдилар.

Ҳиндистон Бош министри Р. Ганди конференцияга табрикнома йўллади. «Кейинги йилларда Ҳиндистон — Совет ҳамкорлиги турли соҳаларда сифат жиҳатидан янги поғонага кўтарилди, — дейилади табрикномада. — Бизнинг умумий интилишимиз ва қарашларимиз Деҳли декларациясида ўз ифодасини топди».

Совет Иттифоқи дўстлари жамияти Ҳиндистон билан СССР ўртасида икки томонлама алоқаларни мустаҳкамлашда катта роль ўйнамоқда, деди ўз нутқида жамият раиси Б. Бхагат. Улуғ Ватан урушининг оғир йилларида совет кишиларига бирдамлик изҳор этиш ва ёрдам бериш учун 1941 йилда Жавоҳарлал Неру асос солган ҳамда Индира Ганди 1981 йилда тиклаган жамият мамлакатларимиз халқларининг манфаатларини ифода этади ҳамда барча кишиларнинг планетамизда давлатлар ўртасида тинчлик ва уйғун муносабатлар ўрнатиш муддаосига кўмаклашади.

Давлат ташқи ишлар министри К. Натвар Сингх конференцияда сўзга чиқиб, Ҳиндистон Совет Иттифоқи билан муносабатларни ўз ташқи сиёсатининг энг асосий йўналишларидан бири деб ҳисоблашини айтди. «Ҳиндистоннинг СССР билан ҳамкорлиги ҳар иккала мамлакатимиз учунгина эмас, шу билан бирга бутун Осиё региони ва умуман дунё учун, халқаро муносабатларда ҳамжиҳатликни мустаҳкамлаш, кескинликни юмшатиш, қуролсизланиш ва тараққиёт жараёнларини чуқурлаштириш учун ҳам муҳим аҳамиятга эгадир», — деб таъкидлади у.

Давлат ахборот ва радиоэшиттириш министри К. К. Тевари Ҳиндистон жаҳонда янги иқтисодий ва сиёсий тартиб ўрнатилиши учун сарфлаётган куч-ғайратлар тўғрисида сўзлади. Ана шундай тартиб ривожланаётган мамлакатларнинг қарздорлик қарамлигининг оғир юкини енгиллаштиришга ва улар олдида турган ўткир социал-иқтисодий муаммоларни ҳал этишга имкон берган бўлур эди. Министр бу соҳада Ҳиндистон СССРнинг мададини доимо ҳис этиб турганлигини ҳам қайд этиб ўтди.

Конференция қатнашчилари Ўзбекистондан келган меҳмонлар — Ўзбекистон ССР Фанлар академиясининг академиги М. В. Муҳаммаджонов ва олима С. А. Азимжонованинг сўзларини марoқ билан тингладилар. Уларнинг номлари Ҳиндистон олимлари ва мутахассисларига яхши маълум. Бу ерда кўп йил ишлаб, деярли бутун мамлакатни айланиб чиққан академик Муҳаммаджонов қишлоқ хўжалик соҳасидаги ҳамкорлик ва Ўзбекистон бу соҳага қўшган ҳисса тўғрисида сўзлаб берди. Масалан, 1974 йилда Ражастхан штатида Самарқанддан олиб келинган қоракўл қўйларни парвариш қилувчи ферма ташкил этилган эди. Ҳозир мамлакатда шундай фермалар учта. Тар чўлидаги қумларни мустаҳкамлаш учун Қорақум ва Қизилқумдан саксовул уруғлари олиб келинганди. Академикнинг ўзи олма, нок, гилос, беҳи каби юзлаб мевали дарахт кўчатларини ўз ҳисобидан Ҳиндистонга олиб келди. Ҳозир Жамму ва Кашмир ҳамда Химачал-Прадеш штатларида ана шундай мевали дарахт кўчатларини кўпайтириб берадиган боғлар бўлиб, улар академикнинг номига қўйилгандир.

С. А. Азимжонова — Ўрта Осиёнинг машҳур тарихчиси бўлиб, у Бобурийлар даврини ўрганишга ихтисослашган ва кўпгина асарларнинг муаллифидир. Шулардан бири — Бобур тўғрисидаги китоб Калькуттада нашрга тайёрланмоқда. Олима конференция қатнашчиларига Ўрта Осиё ва Ҳиндистон халқларининг қадимий алоқалари, улар маданиятларининг бир-бирига таъсири тўғрисида катта лекция ўқиди. Абу Райҳон Беруний номидаги Тошкент шарқшунослик институтига узоқ вақт бошчилик қилган С. А. Азимжонова Жавоҳарлал Нерунинг Бхопалда очилган музейига 1955 ва 1961 йилларда унинг Ўзбекистонга қилган икки визити тўғрисидаги фотосуратлар ва материалларни ҳам совға қилди. У Ж. Неру ўз визитлари вақтининг кўп қисмини шу институтда ўтказиб, унинг ишлари билан, шунингдек, бу ерда сақланаётган Шарқнинг деярли барча буюк шоир ва мутафаккирлари қўлёзмаларининг жуда ноёб тўплами билан танишиб чиққанлигини гапириб берди.

Совет делегацияси Бхопал университети ҳузуридаги А. В. Балига номли рус тадқиқотлари институтида бўлди, бу ерда ўқитувчилар, рус тилини ўрганаётган студентлар ва мактаб ўқувчилари делегацияни самимий кутиб олдилар. Меҳмонлар дастхат олишни истовчиларнинг ҳаммасига ўз дастхатларини тарқатиб, адресларини ёзиб қолдирмагунларича болалар уларни қўйиб юбормадилар. Улар ўз дўстлари — Л. Б. Шастри номли мактабда ҳинд тилини ўрганаётган тошкентлик мактаб ўқувчиларига хатларни элтиб беришни ҳам илтимос қилдилар.

СССРдан келган меҳмонлар эндиликда ишламаётган «Юнион карбайд» корпорациясининг заводи жойлашган районга бориб, 1984 йил шу корхонада авария натижасида заҳарли газ атмосферага чиқиб кетиши оқибатида рўй берган фожиа қурбонларининг хотирасини ҳурмат билан эсга олдилар.

Алексей ЗИНОВЬЕВ.

Республика пойтахтининг Шота Руставели кўчасида ўзига хос савдо маскани фойдаланишга топширилди. Бу ерда асосан Афғонистондан келтирилган турли моллар билан савдо қилинади.

— Бундай магазин очишдан мақсад, — дейди магазин директори ўринбосари Деловар Шерака, — турли ишлаб чиқариш корхоналарининг Афғонистон билан шартнома асосида олиб бораётган алоқаларини, афғон ва ўзбек халқлари ўртасидаги ҳамкорлик ва дўстликни янада мустаҳкамлашдан иборат. Магазин ҳамкорликдаги Совет — Афғон савдо-саноат корхонаси, деб юритилиши ҳам бежиз эмас.

Суратда: Афғонистон магазинида савдо пайти.

М. НАЗАРОВ сурати.

ТЕЛЕТАЙП ЛЕНТАСИДАН

ИСТАНБУЛ. Туркия ҳукумати коммунистик фаолият ва коммунизм ғояларини тарғиб қилишни тақиқловчи мамлакат жиноий кодексининг 141 ва 142-моддаларини бекор этишга қаратилган чора-тадбирларни қабул қилмоқда. Туркия бош министри Тургут Озал Европа ҳамжамиятлари комиссияси раиси Жак Делор билан Брюсселда бўлиб ўтган учрашувда шу гапни айтди. Шундай қилиб, деб ёзади «Гюнеш» газетаси, Туркияда компартия очиқ ишлайдиган бўлади. Туркия бош министрининг сўзларига қараганда, коммунистик партия мамлакатда яқин орада бўладиган умумий сайловларда қатнашиши мумкин.

Туркияда навбатдаги парламент сайлови 1992 йилда ўтказилиши керак.

ЛИССАБОН. Шу кунларда Португалия пойтахти кўчалари бўйлаб эрталабдан то кечқурунгача кучли динамиклар билан жиҳозланган ва плакатлар ёпиштирилган автомобиллар қатнаб турибди. Улардан хушчақчақ музика билан бирга у ёки бу сиёсий партия учун овоз беришга даъватлар тез-тез эшитилиб туради, Португалия ва унинг халқи равнақ топишини таъминлашга баландпарвоз ваъдалар берилади. Мамлакатда Европа парламентига 18 июнда ўтказиладиган сайлов кампанияси бошланди. Шу куни португалияликлар Ғарбий Европадаги 12 мамлакат вакилларини бирлаштирувчи ана шу органга 24 та депутат сайлашлари керак.

БУЭНОС-АЙРЕС. Аргентинада ҳар йили 40 мингга яқин киши чекиш туфайли пайдо бўладиган касалликлардан вафот этмоқда. Соғлиқни сақлаш ва социал масалалар министрлигининг маълумотидан шу нарса равшандирки, мамлакатда юрак-қон томир системаси касалликларидан қанча киши ҳаётдан кўз юмаётган бўлса, деярли худди шунчаси тамаки тутуни қурбони бўлмоқда.

(ТАСС).

МЕНИНГ ФИКРИМЧА...

МАДАНИЯТ ХОДИМИ УНИВЕРСАЛМИ?

Ҳозирги кунда қишлоқ клублари ва кутубхоналари ишида талай муаммолар мавжуд. Маданият уйи ходимлари қишлоқ меҳнаткашлари, жойлардаги клуб, кутубхоналар учун йиллик тадбирлар планини тузишади ва уни квартал, ойлик, ҳафталик планларга ажратишади. Клуб, кутубхона ишининг меҳнаткашларнинг маданий дам олиши, болалар ва ўсмирлар билан ишлаш, хотин-қизлар ўртасида суҳбатлар уюштириш каби ўнлаб соҳалари мавжуд.

Бу вазифаларни, бир қараганда, маданият уйи, қишлоқ, клуб ва кутубхоналарнинг ходимлари уддалаб келаётгандай. Бироқ белгиланган тадбирларни ўтказишда хотин-қизлар кенгашлари, комсомол комитети, медицина ва социал таъминот, ички ишлар бўлими, спорт комитетлари, халқ суди ва ҳарбий комиссариатдаги мутасадди ўртоқлар ўз соҳаси бўйича маданият ходимларига ёрдам беришяпти, деб бўлмайди. Ахир, маданият уйи ходимлари универсал эмаску! Нега энди уларнинг бир ўзи айни пайтда ҳам пропагандист, сиёсий ахборотчи, ҳам лектор ва шифокор бўлиши керак? Социал масалаларни ҳал этишни фақат маданият уйи ходимлари зиммасига ташлаб қўйиш инсофданми?

Ваҳолонки, маданият муассасалари фаолиятини яхшилаш кадрларга боғлиқлиги ҳаммага аён. Бироқ мутахассислар етарли имтиёзга эга эмаслар. Ходимларга 30 фоиз қўшимча иш ҳақи тўлаш масаласи ҳануз ҳал этилгани йўқ. Ёшларни колхоз ёки совхоз стипендияси билан маданият даргоҳларига ўқишга юбориш қониқарсиз аҳволда.

Ўйлаймизки, мутасадди раҳбарлар қишлоқ меҳнаткашлари учун социал масалаларни ҳал этиш, турмуш маданиятини юксалтиришга ариза, шикоят папкаларини тўлдириш билангина эмас, балки маданият ходимларига амалий ёрдам бериш орқали жавоб берадилар.

М. СУЛАЙМОНОВ,
Тошкент шаҳри.

ДОВРУҚ

Бугунги кунда Сирдарё область, Пахтакор районидаги «Бинокор» маданият саройи қошида ташкил этилган «Оқ олтин» ансамблининг довруғи меҳнаткашлар орасида кенг тарқалиб боряпти. Чунки ёш ҳаваскорлар коллективи дала меҳнаткашлари — чорвадорлар, пиллакорлар ва пахтакорлар ҳузурида тез-тез бўлиб, мароқли концертлар уюштиришади.

Ансамблнинг репертуари ҳам хилма-хил. Мамлакатимиз ва жаҳон халқларининг қўшиқлари, замонавий ўзбек композиторлари басталаган куйлар ансамбль иштирокчилари томонидан севиб ижро этилади. Улар ижросидаги ўзбек классик қўшиқлари ҳам томошабинларга манзур бўлаётир.

У. ҚЎШВОҚОВ сурати.

• Жамоатчилик қабулхонасида

ҲОМИЙЛАР КИМ?

«Шофиркон районидаги Ильич номли совхоз 1-агроучасткаси бошқарувчиси Шароф Шарипов коммунист бўла туриб, ўз мансабини суиистеъмол қилмоқда, қариндош-уруғчилик билан шуғулланаяпти, ишчиларни менсимай қўйган...»

Бундай мазмундаги хатлар кейинги пайтда район ва область ташкилотларига тез-тез келиб турибди. Уларнинг барчасини, жумладан, редакциямизнинг Бухородаги жамоатчилик қабулхонасига келган мактубни совхоз ишчилари Т. Хўжаев, Н. Саидов, О. Идоятов, Х. Холов имзолашган.

Бундан илгари улар район агросаноат бирлашмаси, ички ишлар бўлими, область агросаноат комитети, район партия комитетига хатлар йўллашди. Район ва областдан келган ўнлаб кишилар асосий вазифалари билан шуғулланиш ўрнига агроучастка бошлиғи ва унинг бир группа ҳамқишлоқлари ўртасидаги низо сабабларини ўрганишди.

Хўш, агроучастка бошқарувчисининг фаолиятида суиистеъмоллар, бошқа нуқсонлар аниқландими? Ҳақиқатан ҳам ўз атрофига қариндош-уруғларини тўплаган. Чунончи, бўлимдаги катта боққа боғбонликка отасини, қоровулликка укасини қўйган. Бошқа яқинларига техника беришда имтиёзли шароитлар яратган. Бир неча йил мобайнида «Боғ ҳали янги» деган баҳона билан отаси ва укаси ундан деярли ҳосил топширмаганлар, фақат ишчилар тегишли ташкилотларга мурожаат қилганларидан кейин маҳсулот топширилган.

Бўлим бошқарувчиси ишчиларни иссиқ овқат билан таъминлашда ҳам камчиликка йўл қўйган. 1987 йилда у шу мақсадда совхоз кассасидан олган маблағнинг бир қисмини ўзида қолдирган ва ревизор ўтказган текшириш натижасида тузилган актдан кейингина 269 сўм 81 тийинни қайтиб топширган. Энди у редакцияга берган тушунтириш хатида пахта тайёрлаш плани бажарилгани туфайли бу пулларга бўлим ишчиларига «зиёфат» берганини айтиб, ўзини оқлашга уринади.

Ш. Шарипов йўл қўйган камчиликлар саноғини яна давом эттириш мумкин. Лекин шундай бўлишига қарамай, совхозда кимлардир унинг хатоларини хаспўшлашга, қандайдир йўллар билан уни шу лавозимда сақлаб қолишга интилмоқда.

Участка бошқарувчисига ким ҳомийлик қилмоқда? Шу масалага аниқлик киритиш мақсадида биз совхозга йўл олдик. Совхоз директори Қ. Салимов, партия комитетининг секретари Ф. Ражабов билан суҳбатдан кейин ҳамма нарса аён бўлди.

— Хўжаликка раҳбарликка яқинда тайинландим. Бундан илгари бир неча марта раҳбарларга фикримни айтганман. Лекин ҳеч ким менга қулоқ солмади, — дейди совхоз директори.

Унинг сўзларидан директор бўлганидан кейин ўз фикрини амалга оширишга ким халақит бераётганини тушуниш қийин. Партия комитетининг муросасозлик позициясини эса шу йил 17 февралда комитетда бўлиб ўтган муҳокама яққол ифодалаб турибди. Унда партком аъзолари коммунист Ш. Шариповнинг партиявий бурчи ва хизмат вазифасини қандай бажарганлигини муҳокама қилишди. Лекин бу муҳокама агроучастка эришган муваффақиятларни мадҳ этишдан нарига ўтмади.

Ваҳолонки, агроучастка эришган натижалар совхоз умумий даражасидан паст. Чунончи, пахта топшириш плани ўтган йили совхоз бўйича 120 процентга бажарилган бўлса, агроучасткада 114 фоизга уддаланган. Қолаверса, бундай натижа биргина участка бошқарувчисининг эмас, ишчиларнинг ҳам меҳнат маҳсулидир.

Шундай қилиб, партия комитети ва унинг секретари коммунистнинг камчиликларини ошкора юзига айтиш, уларни тузатиш, ёрдамлашиш ўрнига бундай ҳаракатларни рағбатлантирмоқда. Мана шунинг учун ҳам яқинда область радиосининг эшиттиришларидан бирида танқид қилинди. Ш. Шарипов қарши ҳужумга ўтди. Унинг суиистеъмолликларини фош қилган ҳамқишлоқлари ва мухбир устидан область партия комитетига шикоят йўллади. Бу шикоятни текшириш ҳам анча вақт ва куч талаб қилди. Аммо бошқарувчининг хатти-ҳаракатини оқлайдиган «далиллар» топилмади.

Совхоз партия комитети ва маъмурияти, райондаги айрим раҳбарлар қачонгача шикоятбозликни қўллаб-қувватлашади? Бу масалани район партия комитети ойдинлаштириб берар деган умиддамиз.

Н. НАИМОВ,
«Совет Ўзбекистони» мухбири.

СПОРТ

КУРАШ:

ШАРҚОНА БЕЛЛАШУВ

Тошкентда шарқона якка кураш санъати уюшмаси — ТАИВЕ ташкил этилди. Шаҳар комсомол комитети, касаба союз ташкилотлари, ички ишлар бошқармаси ва спорт комитети ҳамкорликда машғулотларни бемалол ўтказишга рухсат этишди. Янги уюшманинг асосий вазифаси йигитларни армия хизматига жисмоний жиҳатдан шайлигини орттиришдан иборат.

БОКС:

ЯРИМ ФИНАЛЧИЛАР

Афинада Европа чемпионати давом этмоқда. Саралаш баҳсларида 25 команда, 159 боксчи қатнашди. Ярим финал баҳсларида 48 нафар боксчи қатнашадиган бўлди. Шундан СССР ва Болгария командаларида тўққизтадан, ГДР коллективида 10, польшаликлардан 5 ва венгрияликлардан 4 нафар боксчи курашни давом эттириш имкониятига эга бўлиб турибди.

ЧИМ ХОККЕЙ:

КУЧЛИЛАР САФИДА

Эркаклар олий лига командалари ўртасида навбатдаги учрашувлар бўлди. Андижоннинг «Звезда» коллективи, Минскнинг «Луч» хоккейчиларини қабул қилиб, (0:0, 1:2) ўз ҳисобига бир очко қўшишди. Ҳозир андижонлик хоккейчилар 17 очко билан тўртинчи ўринни эгаллаб туришибди. Фарғонанинг «Химик» командаси ҳамон муваффақиятсиз ўйнамоқда. Улар навбатдаги учрашувни Брест уйсозлик комбинати коллективи билан ўтказиб (0:1, 1:2), имкониятни бой беришди. Химиклар ҳисобида ҳалигача биронта очко йўқ.

ФУТБОЛ МАЙДОНЛАРИДА

✦ **СССР КУБОГИ.** 1/32 финал учрашувлари ўтказилди. «Пахтакор» Фрунзенинг «Олга» коллективини қабул қилиб [1:0], соврин учун курашнинг навбатдаги босқичига йўлланма олди. «Навбаҳор» — «Соҳибкор» учрашувида 3:0 ҳисоби қайд этилди.

✦ **ЖАҲОН ЧЕМПИОНАТИ.** Учинчи группада ўтказилган саралаш учрашувида совет футболчилари Исландия командаси билан 1:1 ҳисобида ўйнаб, 8 очко билан пешқадамлик мавқеларини мустаҳкамлашди.

Муҳаррир ўринбосари
Т. НАЖМИДДИНОВ.

РЕКЛАМА ВА ЭЪЛОНЛАР

ТОШКЕНТ ДАВЛАТ ПЕДАГОГИКА ИНСТИТУТИ

1989-1990 ўқув йили учун

СИРТҚИ БУЛИМГА

қуйидаги ихтисосликлар бўйича

СТУДЕНТЛАР ҚАБУЛ ҚИЛАДИ

Таълим ўзбек ва рус тилларида олиб бориладиган ихтисосликлар: тарих, касб таълими ва техника фанлари, география, биология, музика, чизмачилик ва тасвирий санъат, дефектология (олигофренопедагогика, сурдопедагогика); педагогика ва бошланғич таълим методикаси, педагогика ва психология (мактабгача тарбия);

Таълим рус тилида олиб бориладиган ихтисосликлар: ўзбек тили ва адабиёти, математика, физика;

Таълим қозоқ тилида олиб бориладиган ихтисосликлар: қозоқ тили ва адабиёти, бошланғич таълим методикаси;

Институтга кирувчилар қайси ихтисосликни танлашдан қатъи назар, она тили ва адабиётдан иншо ёзадилар, ихтисосликлари бўйича эса қуйидаги фанлардан кириш имтиҳонлари топширадилар:

«Она тили ва адабиёт» ихтисослиги бўйича — **она тили ва адабиёт** (оғзаки), **СССР тарихи** (оғзаки);

«Математика» ихтисослиги бўйича — **математика** (ёзма), **математика** (оғзаки);

«Физика», «Касб таълими ва техника фанлари» ихтисослиги бўйича — **математика** (оғзаки), **физика** (оғзаки);

«Биология» ихтисослиги бўйича — **биология** (оғзаки), **химия** (оғзаки);

«География» ихтисослиги бўйича — **география** (оғзаки), **СССР тарихи** (оғзаки);

«Тарих» ихтисослиги бўйича — **СССР тарихи** (оғзаки), **жамиятшунослик** (оғзаки);

«Чизмачилик ва тасвирий санъат» ихтисослиги бўйича — **расм** (ёзма), **ранг тасвири** (ёзма), **чизмачилик** (ёзма);

«Педагогика ва психология», «Дефектология» ихтисослиги бўйича — **биология** (оғзаки), **СССР тарихи** (оғзаки);

«Педагогика ва бошланғич таълим методикаси» ихтисослиги бўйича — **СССР тарихи** (оғзаки), **математика** (оғзаки);

«Музика» ихтисослиги бўйича — **музика назарияси ва сольфеджио, вокал ва дирижёрлик** (оғзаки), **СССР тарихи** (оғзаки).

Сиртқи бўлимга «Математика», «Тарих» «Рус тили ва адабиёти», «Чизмачилик ва тасвирий санъат» ихтисосликларидан ташқари, барча ихтисосликларга танланган соҳа бўйича ишлаётганлар қабул қилинади.

Ўрта махсус педагогика билим юртларини тамомлаган ва камида икки йил меҳнат стажига эга бўлган ўқитувчилар, ишлаб чиқариш мастерлари, тарбиячилар, халқ маорифи органларининг йўлланмаси билан касб таълими ва техника фанлари, педагогика ва бошланғич таълим методикаси, педагогика ва психология, музика, чизмачилик ва тасвирий санъат ихтисосликларига кириш имтиҳонларисиз, суҳбат орқали қабул қилинадилар.

Ўрта маълумотга эга бўлган ва камида икки йил мактабларда, ҳунар-техника билим юртларида, техникум, болалар уйи, мактабгача тарбия муассасаларида ўқитувчи, тарбиячи, методист, катта пионервожатий, музика раҳбари, тўгарак раҳбари, болалар ва ўсмирлар билан ишловчи педагог-ташкилотчи, ишлаб чиқариш таълими мастерлари бўлиб ишловчилар ҳам суҳбат орқали қабул қилиниши мумкин.

Институтга кирувчилар қабул комиссиясига қуйидаги ҳужжатларни топширадилар: ўрта маълумот тўғрисидаги ҳужжатнинг асл нусхаси, охирги иш жойидан характеристика, меҳнат дафтарчасидан кўчирма, 086/У формадаги медицина справкаси, 6 дона 3x4 см. ҳажмдаги фотосурат.

ПАСПОРТ ВА ҲАРБИЙ ХИЗМАТГА АЛОҚАДОРЛИГИ ҲАҚИДАГИ ҲУЖЖАТ ШАХСАН КЎРСАТИЛАДИ.

ҲУЖЖАТЛАР 30 ИЮНГАЧА, суҳбат орқали кирувчиларнинг ҳужжатлари 20 июнгача ҚАБУЛ ҚИЛИНАДИ.

Имтиҳонлар 1 июлдан, суҳбатлар эса 21 июндан бошланади.

Адрес: 700100, Тошкент шаҳри, Педагогика кўчаси, 103-уй.

Ўзбекистон ССР Соғлиқни сақлаш министрлигининг

ЭНДОКРИНОЛОГИЯ ИЛМИЙ-ТАДҚИҚОТ ИНСТИТУТИ

эндокринология, болалик ёшидаги эндокринология ихтисосликлари бўйича

КЛИНИК ОРДИНАТУРАГА

ҚАБУЛ ЭЪЛОН ҚИЛАДИ

«Биохимия» ихтисоси бўйича **стажёр-тадқиқотчилар** (2).

ҲУЖЖАТЛАРНИ ТОПШИРИШ МУДДАТИ — эълон чиққан кундан бошлаб бир ой.

Институт адреси: Тошкент шаҳри, 125-алоқа бўлими, М. Горький проспекти, 56-уй.

Справкалар учун телефонлар — 62-27-02, 62-27-13.

●

ТОШКЕНТ ДАВЛАТ ЦИРКИДА

6, 7, 8, 9 ИЮНЬ

СОАТ 19.30 ДА

РЕСПУБЛИКАМИЗНИНГ ЭНГ ГЎЗАЛ ВА ДИЛБАР-ЛОБАР ҚИЗЛАРИНИНГ

1-РЕСПУБЛИКА ГЎЗАЛЛИК —

«ЎЗБЕКИСТОН МАЛИКАСИ-89» КЎРИГИ ЎТКАЗИЛАДИ

Конкурснинг концерт программаларида таниқли хонандалар ва раққосалар қатнашадилар.

Касса соат 10.00 дан 20.00 гача ишлайди.

Билетлар сотилмоқда.

Телефонлар: 44-35-91, 44-35-87, 41-45-20.

Театр

НАВОИЙ НОМИДАГИ ЎЗБЕК ДАВЛАТ АКАДЕМИК КАТТА ТЕАТРИДА — 3/VI да **Кармен** (19.00), 4/VI да **Этик кийган мушук** (12.00), **Боғчасарой фонтани** (19.30).

МУҚИМИЙ НОМИДАГИ ЎЗБЕК ДАВЛАТ МУЗИКАЛИ ТЕАТРИДА — 3/VI да **Ака-ука совчилар** (19.30), 4/VI да **Тошкентда туман** (19.30).

Цирк

ТОШКЕНТ ДАВЛАТ ЦИРКИДА — Ленинград циркининг хайрлашув томошалари (3/VI да 16, 19.00 да 4/VI да 12, 15 18.00 да).

Тошкент автомобиль ва йўл институти ректорати, партия, касаба союз ташкилотлари ва «Автомобиллардан техник фойдаланиш» кафедрасининг коллективи кафедра катта ўқитувчиси А. А. Абдураҳмоновга онаси

Зальзамия МИННУЛИНАнинг

вафот этганлиги муносабати билан чуқур таъзия изҳор қилади.

Андижон область Балиқчи районидаги В. И. Ленин номли колхоз правлениеси ва колхоз партия комитети колхозининг собиқ раиси, партия ва меҳнат ветерани

Хайрихон ЭРГАШЕВАнинг

вафот этганлигини чуқур қайғу билан билдириб, марҳуманинг оила аъзоларига таъзия изҳор қилади.

«СОВЕТ ЎЗБЕКИСТОНИ»
(«Советский Узбекистан»)
Орган ЦК Компартии Узбекистана, Верховного Совета и Совета Министров Узбекской ССР

БИЗНИНГ АДРЕС:
700083, Тошкент, Ленинград кўчаси, 32.

БЎЛИМЛАР: партия турмуши — 33-34-69, 32-53-97, 32-57-19, пропаганда — 32-55-70, саноат, қурилиш ва транспорт — 33-47-80, 32-53-14, 32-54-09, қишлоқ хўжалиги — 33-76-04, 32-53-15, 32-53-70, совет қурилиши — 33-12-46, 32-57-20, 32-54-18, фан, маданият ва халқ таълими — 33-44-51, 32-57-21, адабиёт ва санъат — 33-20-36, 32-54-35, 32-55-16, ахборот ва спорт — 33-14-24, 32-55-17, халқаро ҳаёт — 32-54-14, хатлар ва оммавий ишлар — 33-21-43, 32-53-16 32-53-20, 32-53-21, 33-11-49, 32-54-06, коммунистик ахлоқ — 32-54-29, фельетонлар — 32-54-27, иллюстрация — 32-57-22.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети нашриётининг Меҳнат Қизил Байроқ орденли босмахонаси, 700083, Тошкент, Ленинград кўчаси, 32.
Газета офсет усулида, А—2 форматида босилади.